

## היבטים לשוניים בקריאות חג הסוכות עה

### דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בקריאות חג הסוכות ומגילת קוהלת

**קריאה לחג ראשון (בחר"ל גם בחג שני) ויקרא כב לג:**

כג ב **דָּבָר**: ארבע פעמים מופיעה התיבה 'דבר' לאורך קריאה זו: שתי הפעמים הראשונות מוטעם בגרשיים ושתי הפעמים האחרונות בתביר

**מְקַרְאֵי קֹדֶשׁ**: הטעם לא נסוג, ולכן מקום הטעם באל"ף, כן הדבר בהמשך הפרשה

כג ג **תַּעֲשֶׂה**: העמדה קלה בת"ו שלא יישמע כפתח

כג יז **מְמוֹשְׁבֵיכֶם**: טעם קדמא מעל הבי"ת. ככלל, תיבה זו תמיד תבוא בהטעמה משנית בהברה זו. **תִּבְיָאוּ**:

דגש חזק באל"ף. **שְׁתִּים**: בחלק מהדפוסים מוטעם בטעם יתיב ובחלקם בפשטא

כג כב **וּבְקִצְרְכֶם**: הבי"ת בשווא נח למרות הגעיה בוי"ו. **לַעֲנִי**: העמדה קלה בלמ"ד להדגשת הסגול המורה על מיודע

כג כז **בְּעֶשְׂרֹה**: העמדה קלה בב"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע

כג ל **וְהָאֲבֹדְתִי**: הטעם בת"ו מלרע. העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת האל"ף שלאחריה

כג לב **שִׁבְתְּכֶם**: הת"ו בשווא נע

כג לח **שִׁבְתָּתָהּ וּמִלֶּבֶד מִתְּנוּתֵיכֶם וּמִלֶּבֶד... וּמִלֶּבֶד כָּל-נִדְבְּתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ**: כל הדגושות בתוך המילה בשווא נע

### הפסרת חג ראשון זכריה יד עד הסוף:

ב **הַבָּתִּים**: הטעמה משנית בב"ת

ח **וּבַחֲרֹף** הבי"ת בקמץ<sup>1</sup>

יא **וַיָּשְׁבוּ בָּהּ**: טעם נסוג אחור לוי"ד. **יְהִי-עוֹד**: געיה בוי"ד הראשונה

יג **מִהוֹמַת-ה'**: געיה בה"א

יח **וְאִם-מִשְׁפַּחַת**: יש להקפיד על הפרדת התיבות. **בָּאָה**: במלרע

כא **בִּירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה**: בשתי התיבות הבי"ת בחירק מלא והי"ד אינה נשמעת

### הפסרת יר"ט שני לבני חר"ל: מלכים א ח

ב **בַּחֹג**: העמדה קלה בב"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע

ד **וְהַלִּוִּים**: כבכל מקום הלמ"ד רפויה בשווא נח. במדויקים אין געיה בה"א

ז **פְּרָשִׁים**: שיי"ן שמאלית. **וַיִּסְכּוּ** הכ"ף דגושה. **מִלְמַעְלָה**: כבכל מקום הלמ"ד הראשונה רפויה בשווא נח

ח **וַיְהִי שֵׁם**: טעם נסוג אחור לוי"ד הראשונה

יח **יַעַן**: רביע ולא גרש; **הַטִּיבָתָהּ**: בב"ת יש זקף קטון, לא זקף גדול

<sup>1</sup> חריג, אך כן הוא בכתר ארם צובה ולנינגרד.

קריאת חול המועד סוכות, מפטיר שמיני עצרת ושמחת תורה, במדבר כ לה:

יש לשים לב להבדלים הדקים בין המקראות, פעמים עם וא"ו החיבור ופעמים ללא (לה) **בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי**,  
**מִנְחָתָהּ, מִנְחָתָם**, לפעמים בלשון יחיד ולפעמים בלשון רבים (**לִגְבִּמְסַפְּרָם כְּמִשְׁפָּטָם**)

קריאה לשבת חול המועד

מגילת קהלת:

א ז **שֶׁהִנְחָלִים**: מהפך בשי"ן כטעם משנה

א ט **וְמֵה-שְׁנַעֲשָׂה**: אין מתיגה זקף (דרבן), תיבת **וְמֵה** מוקפת למילה שאחריה

א יז **הוֹלִלָתָה**: למ"ד שניה בחולם לא בשורק, יש מגילות שיש וי"ו אחרי הלמ"ד ועלולים לקרוא "הוללות".

**וְשִׁכְלוֹתָה**: שי"ן שמאלית

א יח **רַב-כָּעֵס**: הר"ש בקמץ קטן

ב א **אֲנִסְכָּה**: הסמ"ך בשוא נע

ב ב **לְשִׁחוּק**: שי"ן שמאלית

ב ז **הִיָּה לִי**: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה, כן הדבר גם בהמשך בפסוק

ב ח **שָׁרִים וְשָׂרוֹת**: שי"ן ימנית

ב ט **עֲמָדָה לִי**: טעם נסוג אחור לעי"ן והמ"ם אחריה בשווא נע

ב יא **וּפָנִיתִי אֲנִי אֲנִי** בחטף פתח והטעם בנו"ן וכן הדבר בפסוק הבא. בהמשך, האל"ף קמוצה ומוטעמת.

**וּבְעֵמֶל**: העמדה קלה בבית בסגול המורה על מיועד

ב יג **וְרֵאִיתִי אֲנִי**: האל"ף קמוצה ומוטעמת. **כִּיתְרוֹן**: הכ"ף בחירק מלא והתי"ו אחריה בשווא נע<sup>2</sup>

ב יד **גַּם-אֲנִי**: במלעיל בדומה לו בהמשך פס כד

ב טו **כְּמִקְרָה**: הר"ש בצירי

ב טז **לְחֶכֶם**: העמדה קלה בלמ"ד בסגול המורה על מיועד. **נִשְׁפָּח**: כ"ף קמוצה

ב יט **וַיִּשְׁלַט**: הלמ"ד בפתח

ב כ **לִיאֵשׁ**: הי"ד בפתח

ב כא **עַמֶּל-בּוֹ**: געיה בעי"ן

ב כב **וּבְרַעֲיוֹן**: גם הבי"ת וגם העי"ן בשווא נח. **שְׁהוּא**: השי"ן בשוא<sup>3</sup>

ב כו **וְלַחֲזוּטָא**: הטי"ת בסגול

ג א **זִמְן**: המ"ם בקמץ

ג ד **לְשִׁחוּק**: שי"ן שמאלית

ג יד **שִׁירָאוֹ**: געיה ביו"ד והר"ש אחריה בשווא נע

<sup>2</sup> בתהלים מה י **בִּיקְרוֹתֶיךָ** בית בשוא וי"ד בחירק במדויקים. לא: **בִּיקְרוֹתֶיךָ**.

<sup>3</sup> מנהג התימנים לקרוא שי"ן השימוש במשנה ובתלמוד בשוא ולא בסגול.

|      |  |
|------|--|
| ג טו | אֶת-נִרְדָּף: ללא ה"א הידיעה, לא "את הנרדף" כמו שמצטטים בטעות  |
| ג טז | מְקוֹם הַמִּשְׁפָּט שָׁמָּה הָרָשָׁע: הר"ש בסגול. וּמְקוֹם הַצֶּדֶק שָׁמָּה הָרָשָׁע: הר"ש בקמץ  |
| ג יח | שִׁהֶם-בְּהֶמָּה: השי"ן בשוא <sup>4</sup> הה"א אחריה בסגול   |
| ג כב | אֵין טוֹב מֵאֲשֶׁר יִשְׁמַח הָאָדָם: תיבת טוֹב בפשטא ותיבת מֵאֲשֶׁר בקדמא  |
| ד א  | וְשִׁבְתִּי: מלעיל הטעם בשי"ן. אֲנִי: אל"ף בחטף פתח, והטעם בנ"ן, כן הדבר גם בפסוק ז. עֲשִׂיָּהֶם: העי"ן בחולם והשי"ן אחריה בשווא נע              |
| ד ח  | גַּם-זֶה הֶבֶל: שתי תיבות רצופות מוטעמות בתביר ולא מרכא תביר כבחלק מהדפוסים, כן הוא הדבר גם בהמשך ו ב. וְעֵינֵי רָע: היר"ד בפתח והר"ש בקמץ       |
| ד י  | וְאֵילָּו: מונח באל"ף כטעם משנה והלמ"ד בחולם ורפויה ללא דגש  |
| ד יב | הַמִּשְׁלֵשׁ: געיה בה"א והמ"ם בשווא נע   |
| ד יד | הַסּוּרִים: הה"א בקמץ והסמ"ך ללא דגש   |
| ד טו | הַמְהֻלָּכִים: געיה בה"א אך המ"ם אחריה בשווא נח  |
| ה ז  | וְגִזְלִים: הגימל בצירי. גִּבְיָה מַעַל גִּבְיָה: הה"א לא בפתח אלא בפתח גנובה <sup>5</sup>   |
| ה ט  | בְּהֶמָּוֶן: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע. רָבּוֹ: במלרע  |
| ה יא | לְעֹשִׂיר: העמדה קלה בלמ"ד להדגשת הסגול המורה על מיודע   |
| ה טז | וְכַעֲסִים: במלרע, שם פועל ולא שם עצם. וְחֻלִּיֹּ: החי"ת בקמץ קטן והלמ"ד בשווא נח  |
| ה יז | אֲנִי: במלעיל. לְאֶכּוֹל-וְלִשְׁתּוֹת: התיבות מוקפות, אין מונח בתיבה הראשונה כבחלק מהדפוסים. אֲשֶׁר-נִתֵּן-לִּי: געיה בנ"ן, כן הדבר גם בפסוק הבא |
| ה יח | וְהַשְׁלִיטֹו: במלרע, הטי"ת מנוקדת בחולם   |
| ו ב  | זֶה הֶבֶל: שתי תיבות רצופות מוטעמות בתביר. וְחֻלִּיֹּ: במלרע, הוא"ו בקמץ רחב והחי"ת חטופה  |
| ו ג  | לֹא-הָיְתָה לוֹ: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה, דגש חזק בלמ"ד מדין אתי מרחיק  |
| ו ו  | וְאֵלָּו: במלרע  |
| ו ח  | לְחֻכָּם: העמדה קלה בלמ"ד להדגשת הסגול המורה על מיודע, נכון הדבר גם לגבי מַה-לְעֹנִי בהמשך הפסוק וכן הדבר גם בהמשך הפרק                          |
| ז א  | הַיִּלְדֹּו: הו"ו בקמץ רחב והלמ"ד בשוא נע  |
| ז ב  | הוא סוֹף כָּל-הָאָדָם: טעם טפחא בתיבת הוּא   |
| ז ג  | מִשְׁחֹוק: שי"ן שמאלית. יֵיטֵב לָב: טעם נסוג אחור ליר"ד  |
| ז ח  | מִגְבֵּה-רִיחַ: התיבות מופקות, אין טעם מרכא בתיבה הראשונה כבחלק מהדפוסים   |
| ז י  | שִׁהִימִים: מהפך כהטעמה משנית בשי"ן  |
| ז יח | אֶל-תִּנָּח: במלרע   |

<sup>4</sup> מנהג התימנים לקרוא שי"ן השימוש במשנה ובתלמוד בשוא ולא בסגול.

<sup>5</sup> הקורא הָה ha או הָה hah משבש. יש פתח לפני הה"א, חלק קוראים אָה ah, וחלק – וָה wah.

|    |    |   |
|----|----|---|
| ז  | כא | מְקַלְלָךְ: למ"ד ראשונה בשווא נע וכ"ף סופית רפויה   |
| ז  | כג | אֶחָכְמָה: הכ"ף קמוצה ומוטעמת <sup>6</sup>  |
| ז  | כו | וּמִזְצָא: הצד"י בסגול. יִלְכֹּד בָּהּ: טעם נסוג אחור ללמ"ד   |
| ז  | כט | חֲשִׁבְנוֹת: החי"ת בחיריק חסר ובש"ן אחריה דגש חזק ושווא נע  |
| ח  | א  | פֶּשֶׁר: הפ"א בצירי   |
| ח  | ד  | יֹאמֶר-לֹא: געיה ביו"ד  |
| ח  | י  | וְבָאוּ: הו"ו בראש המילה בקמץ   |
| ח  | יא | פְּתָגָם: הגימ"ל רפויה. בְּנֵי-הָאָדָם: געיה בב"ת השוואית   |
| ח  | יב | חֲטָא: הטי"ת בסגול. אָנִי: במלעיל. יִהְיֶה-טוֹב: געיה ביו"ד הראשונה ודגש חזק בטי"ת מדין דחיק. יִירָאוּ: |
|    |    | הי"ד בחירק מלא והרי"ש אחריה בשווא נע  |
| ח  | טו | אֲשֶׁר-נָתַן-לָאֵל: געיה בנו"ן הראשונה  |
| ט  | א  | וְעַבְדֵיהֶם: אין לקרא וְעַבְדֵיהֶם   |
| ט  | ב  | בְּחֲטָא: הטי"ת בסגול   |
| ט  | ז  | וְשָׁתָה: געיה בשורק והשי"ן בשווא נע  |
| ט  | ח  | וְשָׁמֶן עַל-רֹאשְׁךָ אֶל-יַחֲסֹר: טעם טפחא בתיבת וְשָׁמֶן  |
| ט  | ט  | נָתַן-לָךְ: געיה בנו"ן הראשונה  |
| ט  | יב | בְּמִצְוָה: הצד"י בחולם   |
| ט  | טו | וּמִצָּא בָּהּ: טעם נסוג אחור למ"ם. וּמִלֵּט-הוּא: הלמ"ד בפתח   |
| ט  | טז | אָנִי: במלעיל   |
| ט  | יח | וְחוֹטָא: הטי"ת בסגול   |
| י  | א  | זְבוּבֵי מוֹת: טעם נסוג אחור לבי"ת הראשונה  |
| י  | ה  | שִׁינָא: הצד"י בקמץ   |
| י  | ח  | יִשְׁכְּנוּ: השי"ן בשוא   |
| י  | ט  | יִסְכֹּן בָּם: טעם נסוג אחור לסמ"ך  |
| י  | יג | הוֹלִלּוֹת: כאן הלמ"ד השניה בשורק ולא בחולם   |
| י  | יז | בְּשִׁתִּי: השי"ן בשוא נע והטעם בתי"ו   |
| י  | יח | הַמְקַרָּה: המ"ם דגושה <sup>7</sup>   |
| י  | כ  | יִגִּיד: הגימ"ל בצירי   |
| יא | א  | שִׁלַּח: השי"ן פתוחה ודגש חזק בלמ"ד, לשון ציווי בבנין פיעל  |

<sup>6</sup> משום מה מורגל בפי הציבור אֶחָכְמָה. דרשה מפורסמת על פרה אדומה, וצריך לתקן את הדרשנים...

<sup>7</sup> דבר שאינו מצוי ב"מִפְעֵל". בתהלים קד ג הַמְקַרָּה בְּפִיָּם עֲלִיזוֹתָיו הַמ"ם רפויה בשווא נע

|       |  |
|-------|--|
| יא ג  | אִם-יִמְלֹא: הַלֹּמֶד בְּשׁוּא נֶעַ וְהִיא נִשְׁמַעַת, לֹא: יִמְלוּ  |
| יא ד  | בְּעֵבִים: הַעֲמֵדָה קֹלָה בְּבִלִּית לְהַדְגִּישׁ הַסְּגוּל הַמּוֹרָה עַל מִיּוֹדַע   |
| יא ה  | בְּבִטָּן: בִּלִּית רִאשׁוֹנָה שׁוּאִית. הַמְּלֶאכֶה: כֹּאן הִמָּם דְּגוּשָׁה, בְּשֵׁנִי מִקּוֹמוֹת אַחֲרִים: לֹלֵא דָגֵשׁ   |
| יא ו  | יִכְשָׁר: שִׁין קְמוּצָה   |
| יא ז  | לַעֲיָיִם: הַלֹּמֶד בִּפְתַח   |
| יא ט  | וְדָע: הַדְּלִית בְּקִמְץ  |
| יב ד  | וְיָקוּם: הַקָּרֶף בְּשׁוֹרֵק לֹא בַחֹלֶם  |
| יב ה  | הָאֲבִיּוֹנָה: הַבִּלִּית בַּחֲרִיק חֶסֶר וְהִי"ד אַחֲרֶיהָ בַּחֹלֶם מֵלֵא וּבְדָגֵשׁ חִזָּק, אֵין לִקְרֹא אֶת הַבִּלִּית בְּשׁוּא נַח.  |
|       | וְסִבְבוּ: בִּלִּית רִאשׁוֹנָה בְּשׁוּא נֶעַ   |
| יב ו  | וְתִשְׁבֵּר כָּד: הוּא"ו בְּשׁוּא נֶעַ וְטַעַם נִסּוּג אַחֹר לִשְׁי"ן; הַבֵּית בַּסְּגוּל  |
| יב ז  | וְיִשָּׁב: הַשִּׁין בַּחֹלֶם   |
| יב יא | כְּדָרְבָּנוֹת: הַטַּעֲמָה מִשְׁנִית בְּדִלִית, וְהִיא בְּקִמְץ רַחֵב הַרִ"שׁ בְּשׁוּא נֶעַ וְהַבִּלִּית רַפּוּיָה לֹלֵא דָגֵשׁ וּבַחֹלֶם. <sup>8</sup>  |
|       | וְכַמְשָׁמְרוֹת: גַּעֲיָה בְּשׁוֹרֵק, הַכָּרֶף בְּשׁוּא נַח וְהַשִּׁין שְׁמַאֲלִית, הִמָּם בְּשׁוּא. אֲסַפּוֹת: הַסֵּמֶךְ בְּקִיבוּץ וְהַפָּ"א אַחֲרֶיהָ דְּגוּשָׁה  |
| יב יד | כָּל-נִעְלָם: הַעִי"ן בְּשׁוּא נַח   |
|       | שְׁמוֹת לֵג יב – לֵד כּו:  |
| לג יב | הַעֵל: הַטַּעַם בַּה"א מַלְעִיל  |
| לג יד | וְהִנְחִיתִי: הוּי"ו בִּפְתַח וְלֹא בְּשׁוּא וְהַה"א בַּחֲטָף-פְּתַח וְלֹא בִּפְתַח, הַטַּעַם בַּחִי"ת   |
| לג טז | הָלֹא בְּלִכְתָּךְ עִמָּנוּ: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבָה הָלֹא   |
| לג יט | וְקִרְאֲתִי בְּשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ: הַפְּסָקָה עֵיקְרִית אַחֲרֵי תִיבַת ה', בְּגַלּל הַמִּשְׁקָל הַמוֹזִיקָאִלִי שֶׁל הַטַּעַם תִּבְרִיר עֲלוּל לְהִשְׁמַע כֹּאִילוֹ כְּתוּב וְקִרְאֲתִי בְּשֵׁם - ה' לְפָנֶיךָ. עַל מִנַּת לִמְנוּעַ זֹאת, יֵשׁ לְהַחִישׁ אֶת קִרְיַת שֵׁם ה' וְלְהַסְמִיכוֹ לְתִיבָה בְּשֵׁם |
|       | לֵד ב' וְהִיָּה: הַה"א הַרִאשׁוֹנָה בְּשׁוּא נַח   |
| לד ה  | בְּעֵזָן: הַעֲמֵדָה בְּבִלִּית לְהַבְלִיט אֶת צוּרַת הַמִּיּוֹדַע. וְיִקְרָא בְּשֵׁם ה': טַעַם טַפְחָא בְּתִיבָה בְּשֵׁם וְהַבִּלִּית רַפּוּיָה <sup>9</sup>   |
| לד ט  | וְלִחְטָאֲתָנוּ: הַטִּי"ת קְמוּצָה לְשׁוֹן יַחִיד (לֹא בַחֹלֶם)  |
| לד י  | כִּי-נִזְרָא הוּא: תִּיבַת נִזְרָא בְּמַלְרַע, אֵין טַעַם נִסּוּג אַחֹר לְנִי"ן  |
| לד יא | שְׁמֶר-לְךָ: הִמָּם בְּקִמְץ קֶטַן   |
| לד יב | הַשְּׁמֶר: בְּמַלְעִיל   |

<sup>8</sup> יֵשׁ בִּיטוּי מִשׁוּבֵשׁ "מִלִּים כְּדוֹרְבָּנוֹת". מִי שְׁאוֹמֵר כֵּן מִבְּטָא כְּמַעֲט אֶת כָּל הַשִּׁיבוּשִׁים הָאֲפֹשְׁרִים!!

<sup>9</sup> לְהַבְדִּיל מֵאַבְרָהָם אֲבִינוֹ בְּבִרְאשִׁית יב ח: וְיִקְרָא בְּשֵׁם ה'. דְּהֵינּוּ, הַקֶּבֶה קִרְא בְּשֵׁם - ה' (מִקִּיִּים אֶת דְּבָרוֹ: וְקִרְאֲתִי בְּשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ לַעֲלִיל לֵג יט)

לד יג תַּחֲצֹן תִּשְׁבְּרוּן תִּכְרֹתוֹן: כולם במלרע

לד יד קָנָא: יש להדגיש את הנר"ן בדגש חזק שלא יישמע מלשון קניין: קָנָה.

לד כא בַּחֲרִישׁ וּבִקְצִיר: הבי"ת הראשונה בסגול ויש לקרא אותה בהעמדה קלה להדגשת הלשון המורה על מיוחד, הבי"ת השנייה בפתח

הפטרת שבת חול המועד סוכות יחזקאל לח יח – לט טז:

לח כב וְנִשְׁפָּטְתִּי: הטי"ת בשווא נח למרות הקושי

לח כג וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדְּשִׁיתִי: בשתי התיבות הדל"ת בחיריק

לט ב וְהִעֲלִיתִךָ: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת העי"ן החטופה

לט ד לְאַכְלָה: האל"ף בקמץ קטן

לט ו הָאֵיִם: גם האל"ף בחיריק חסר

לט ח בָּאָה: במלרע

לט ט וְהִשִּׁיקוּ: ש"ן שמאלית

לט י וְשִׁלְלוּ אֶת-שְׁלִיָּהֶם: למ"ד ראשונה בשווא נע. וּבָזְזוּ אֶת-בְּזִיָּהֶם: זי"ן ראשונה בשווא נע

לא יא וְקִבְּרוּ שָׁם: טעם נסוג אחור לקו"ף

לא טו הַמִּקְבְּרִים: געיה בה"א אך המ"ם אחריה בשווא נח

קריאת שמיני עצרת ושמחת תורה בא"י ובחו"ל בקובץ על וזאת הברכה

הנוסח ומקורותיו. המקורות שעל פיהם קבע ר"מ ברויאר ז"ל את נוסח המקרא עבור דעת מקרא, ובהמשך תנ"ך מוסד הרב קוק חורב וירושלים. חלק התורה מטופל במסגרת פרשת השבוע

הפטרת יום ראשון של חג הסוכות

זכריה יד ד הזיתים (ו): אד. הזתים: ל; וחציו: אל. וחציו ד

ה עֲזִיה: אל. עֲזִיה: ד השמטת דגש שאינה מובנת.

ה וּבַחֲרִי: אל. וּבַחֲרִי: ד אין ספק שניקוד הקמץ הוא הנכון, והלוא מעידים עליו כא"צ ולניגוד, אשר טובים לאין ערוך מונציה. אלא שלפי כללי ה"א הידיעה צפוי כאן פתח. אם נוסיף לזה שבדפוסים נפוצים ניקדו 'לפי הכלל' הרי שיש קושי לקבל ניקוד 'מוזר' זה.

ה הפנים: אל. הפנים: ד הערה 14

וכן גם נוסח כ"י ששון 1053; ואילו נוסח כ"י קהיר איננו ברור כאן.

יא וְתָרַם: אל, מִש. וְתָרַם: ד הערה 3 כך ששון (סגול); הערה 5: כך כ"י קהיר (צירי).

הפטרת היום השני בחול

מלכים א ח ד וְאֵת־: א, ב"א. וְאֵת־: לק, ב"נ

ז הכרובים (1): אלק, מ"ש, מ"ג-ד שם' כה יט. הכרובים: ד  
מנחת שי: כי הכרובים - מתחלפים הספרים וע"פ המסורת מלא וא"ו שאין זה במספר  
החסרים בפרשת תרומה ואולם חברו שבפסוק הוא א' מן החסרים.  
מלמעלה: לקד. מלמעלה: א. בכל מקום ידוע, מלמעלה ללא דגש אחרי מ"ם  
השימוש; מלמטה בדגש. כאן כתר ארם צובה מנקד דגש.

ט בְּאוֹן: אלק. בְּאוֹן: ד

יח יַעֲזֹ: אלק. יַעֲזֹ: ד רביע לא גרש! חלוקת הפסוק מסתברת יותר לגרסת הרביע.  
יַעֲזֹ אֲשֶׁר הָיָה עִם־לִבְבָדָּ לְבָנוֹת בֵּית לְשָׁמִי  
לגרסת הרביע מתחלק כך [יַעֲזֹ] [אֲשֶׁר הָיָה עִם־לִבְבָדָּ] לְבָנוֹת בֵּית לְשָׁמִי  
לגרסת הגרש מתחלק כך<sup>10</sup> {יַעֲזֹ אֲשֶׁר הָיָה} [עִם־לִבְבָדָּ] לְבָנוֹת בֵּית לְשָׁמִי  
מסתבר יותר להפריד אחרי יַעֲזֹ.  
הַטִּיבֶתָ: א. הַטִּיבֶתָ: לק לכולי עלמא זקף קטון ולא גדול!

מגלת קהלת

א ג בְּכָל־עֲמָלוֹ: ד. בְּכָל־עֲמָלוֹ: ל העדיף ונציה על לנינגרד.

א ט וּמַה־שֶּׁנַּעֲשֶׂה<sup>י</sup> ש<sup>י</sup>. וּמַה־שֶּׁנַּעֲשֶׂה<sup>י</sup>: לד הערה 9 היא הפניה לש<sup>י</sup>. הערה 18  
ל - וכן ד - משמיים לפעמים את הדגש שלאחר חיבת 'מה'; אך אין השמטה זו שכיחה ב"א (מצאתי כדוגמה ב"א רק ביר' כנ כח).  
וּמַה־שֶּׁנַּעֲשֶׂה: ל. וּמַה־שֶּׁנַּעֲשֶׂה: ד

א טז לַסִּנִּי: ל. לַסִּנִּי: ד

א יז הוֹלֵלֶתִי: לט. 9 הוא כאמור ש<sup>י</sup>, 13 הוא קמברייג' מכאן ואילך קמ הללות: ד

ב א אֲנִסְכָּה בְּשִׁמְחָה: ד ש<sup>י</sup>. אֲנִסְכָּה: ל לפי לנינגרד שני תבירים מתרדפים לְכָה־נָא  
אֲנִסְכָּה בְּשִׁמְחָה וְרָאָה בְּטוֹב וזה פחות מסתבר מונציה וששון.  
נִם־: ל. נִם־: ד ונציה מדגיש בניגוד ל'חוק יהו"א' כלומר אחרי הברה פתוחה.

<sup>10</sup> גרש הוא שליש כלומר מפסיק בדרגה הקטנה ביותר, פשטא הוא משנה מפסיק בדרגה גבוהה יותר. לכן הגרש נמשך את הפשטא שאחריו; לעומת זאת רביע הוא משנה כמו הפשטא, לכן הוא עומד בפני עצמו.

ב ג וּלְאַחֲזוֹ: ל. מ־ש. וּלְאַחֲזוֹ: ד

מנחת שי: ולאחז - ברוב הספרים האל"ף בחטף סגול:

ב ה וּתְעַנֶּנֶת: ד שו קמ. וּתְעַנֶּנֶת: ל

ב טו יתר: ד שו קמ. מ־ג. מ־ג־ל אס ו ו. יותר: ל

ב כו לאסף: ד שו קמ. לאסוף: ל; לאסף: ל. לאסף: ד יו הערה 19 ד רגיל להחליף חטף בשוא

ג ב לְטַעַת: לִד. לְטַעַת: מ־ש? משונה למדיי דגש אחרי קמץ.

מנחת שי: עת לטעת - כתב ר' יונה בספר הרקמה כי מציא בקצת ספרים ובספר דמשקי מדוייק לטעת בדגש חטי"ת, אף על פי שחזא ברוב הספרים קל, וגם רד"ק הזכיר דעת ר' יונה במכלול (דף צד) וכן באפודי: אולי הלמ"ד בפתח?

ג ג לַהֲרוֹג: ל, מ־ק־לִד. לַהֲרוֹג: ד


ג ה לַאֲהָב: ל, מ־ש? לַאֲהָב: ד יו, מ־ש? הערה 19 ד רגיל להחליף חטף בשוא

ג י הַעֲנִין: ד. הַעֲנִין: ל? אין ספק מוציא מידי ודאי. מסתבר שבכל מקרה היה מכריע לטובת הקמץ.

ג יד לַגֹּרֶע: ל קמ. לַגֹּרֶע: ד

ד ח עֵינִיו: ל. עֵינִיו: ד יש כאן כתיב וקרי. הכתיב הוא עינו והקרי - עינו. הכתיב מופיע בפנים בניקוד הקרי, והקרי מופיע בגליון ללא ניקוד. לניגוד מנקד עינו כאילו אין כאן יו"ד מיותרת; ונציה מנקד עינו כי החולם שייך לנו"ן. השיטה הנהוגה היא כמו לניגוד כאן, אבל בכתר ארם צובה (לא נשתמר כאן) מנקד על האותיות הנכונות.

ד י שִׁפּוֹל לִד שו קמ. שִׁפּוֹל: מ־ק־ל יא ג; שִׁפּוֹל: ד שו. שִׁפּוֹל: ל הכתיב המלא מוסכם, אבל מנוגד למסורה של לניגוד; לניגוד משמיט דגש.

ה א עֵלֶּ: שו ד. עֵלֶּ: ל. בשו"ת בר-אילן הנוסח הוא ע"פ לניגוד: עֵלֶּן געיא ולא מרכא.  רואים נטייה ברורה לצד שמאל, אבל כנראה מרכא כאן איננה אפשרית.

ה ד מִשְׁתְּדוֹר: ד. מִשְׁתְּדוֹר: ל שו. שוב השמטת דגש.



ה ח **נַעֲבֹד: ל, מִשׁוּ. נַעֲבֹד: ד** שווא נח לעתים הופך חטף בגרוניות, ולעתים לא. מנחת שי: מלך לשדה נעבד - חנו"ן בסגול זפ"א הפעל בשוא וסגול, מכלל יופי זלשון למוזדים ובעל חלשון, לפיכך חבי"ת רפה. ונראה לי שכן צריך להיות בשרשים, וסוף הענין יוכיח. ויש ספרים העי"ן בשוא וחבי"ת בדגש: אינני יודע למה מתכוון המנחת-שי.

ספר השורשים לרד"ק ערך עבד. והנפעל אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע (דברים כא, ד). מֶלֶךְ לְשָׂדֶה נַעֲבֹד, מהתמדת עבודת האדם בו יקרא נעבד ואם [= אע"פ] הוא עובד. וכן וְנַעֲבֹדָתָם וְנִזְרָעָתָם (יחזקאל לו, ט), או פירוש למ"ד לשדה בעבור. ופירושו אפילו המלך איננו נעבד אלא בעבור השדה שממנו יצא לו מה שיתן ויאכיל לחיילותיו וזה הפירוש הוא הנכון. לפי הפירוש הראשון המלך עובד את השדה, ושימוש נפעל כאן אינו סביל<sup>11</sup>; לפי הפירוש השני אנשי המדינה עבדים למלך כי מאכיל אותם משדותיו.

ה יז **לֹאֲכֹל: ד. לֹאֲכֹל: ל**; לאכול-זלשתות **20: ל ש. לאכול: ד** הערה 20  
ב"א ובי"ג נחלקו כאן, אם הגעיה היא בלמ"ד או בכ"ף; ומכלל שניהם אתה למד, שהתיבה מוקפת.

ה יט **מענה: ל. מענה: ד** ונציה מבין שיש כאן כעין סמיכות.

ו ב **יֹאכְלֵנוּ: ד. יֹאכְלֵנוּ: ל**; **זֶה לִשׁוֹ. זֶה: ד** ההערה הרגילה על העדפת השווא על החטף בלא-גרונית; תביר או מרכא לנינגרד **זֶה־לִשׁוֹ** בעוד במלה חבל התביר ברור, במלה זה לפניו יש כעין נקודה מחוקה משמאל לקו. בלי הנקודה הוא מרכא, אם קוראים את הנקודה לפנינו תבירים מתרדפים וזו גרסת ששון. בשו"ת בר-אילן נקרא מרכא **זֶה הַבֵּל**. וכנראה לא דייקו.

ו ח **מֵה־יֹתֵר: ד. יֹתֵר: ל**<sup>18</sup>; **לֵהֶלֶךְ נִגְדֵל. לֵהֶלֶךְ נִגְדֵל: ד**; **הַחַיִּים: ד. הַחַיִּים: ל**  
הערה 18 על השמטת דגש אחרי מה, בהמשך שוב חסרון דגש בלנינגרד.

ו יא **יתר: ל. מיג ב סו. יותר: ד**

ז א **טוב: ד, מִשׁוּ, מִיג דהיא א א**<sup>21</sup>. **טוב: ל** הערה 21

במ"ג בר' א א, בספר 'אכלה ואכלה' 83 וברשימת האותיות הגדולות של ל לא נמנה 'טוב', אלא 'שבטו' (איוב ט לד). מנחת שי: טוב - טי"ת רבתי. ועיין מה שכתבתי באיוב סוף סימן ט': מנחת שי איוב ט לא: שבטו - במקצת ספרים לית טי"ת רבתי וי"א טי"ת דטוב שם משמן וי"א טי"ת דוֹתָרָא אֲתוּ פִי טוֹב (שמות ב, ב):

ז ג **משחוק: ד, מִיג יר' כ ו, מִיג־ל איכה ג יד. משחק: ל**

ז ו **וגם: ל, מִשׁוּ, מִיג־ל, מִיג שם' כא כט. וגם: ד** מחלוקת כתיב חמורה.

<sup>11</sup> מודעת זאת, אע"פ שלרוב נפעל הוא סביל, פעמים רבות אינו סביל; הסביל האמיתי של הקל הוא פִּעַל ואף הפִּעַל.

מנחת שי: שחק הכסיל **וגם** זה הבל - כן כתיב **וגם** בוא"ו, ופן אחשב למעוות חכתובים ומשנה סדרן ומנהגן של ישראל, אודיע אמונה בפי כי כך מצאתי בכמה ספרים כתובי יד ישנים מכמה מאות שנים, וגם בדפוס ישן מוינציאה (שנת רעח) ודפוסים אחרים ישנים, וכן נראה מפירוש החכם עראמ"ה בעל העקידה. ולמען לא ישאר לשום אדם מקום ספק בזה ונקוץ חלב כלל, אומר כי כן מוכרע מהמסורת שחיבר את זה עם י"ד פסוקים אית בהון וגם ותרין מלין בסוף פסוק, וסימן נמסר בפרשת משפטים איצל פסוק **וְגַם בְּעָלְיוּ יוֹמֶת** (שמות כא, כט), משם תראה במקרא גדולה:

ז ח **מגבה-רוח: ל. מגבה: ד**

ז יח **תאחז: ל, מ-שו. תאחז: ד**

מנחת שי: טוב אשר תאחז - התי"ו בלא מאריך והאל"ף בחט"ף סגול, ויש ספרים בשוא לבדו:

ז כב **את: לד שו קמ. את: מ-שו. רוו"ה 22 ס"ד ע' 228 הערה 1** הערה 22

דעת רוו"ה ב'שום שכל' לבר' כב יב נסתרת על ידי נוסח **אלד** בחב' ב טו; ואף עצם פירושו למניין כ"ו 'אתה' מלעיל הוא תמוה; שהרי השמיט לפחות שנים מהם: ש"ב טו יט, דה"א כח ג. מנחת שי על קהלת: אשר גם את - את כתיב אתה קרי. ובנסחאת כתוב יד מטוליטולא ובמקראות ישנות מהדפוס הטפחא באל"ף. וכן במסורה גדולה נמנה עם אחרים שהם בטעם מלעיל. ועיין מה שכתבתי בשופטים (יא) ובחבקוק (ב):

מהספר כתר ארם-צובה והנוסח המקובל של המקרא עמ' 252 ואילך  
52. במקומות הבאים מצאתי כלל מסורה שניסוחו אינו מוכן. אם יש שם חוסר דיוק - הוא קדם בהרבה לתקופת המסרנים של אלקשש.

**אָתָּה בַּטַּעַם מַלְעִיל I**  
מ"ג-קמ תה' ב, ז; מ"ג-ש בר' מט, ג: אתה כו [מ]לעל כי עפר (בר' ג, יט) כי ירא אלהים (בר' כב, יב) הכי אחי (בר' כט, טו) למי אתה (בר' לב, יח) ראובן בכרי (בר' מט, ג) כי עם קשה ערף (שם' לג, ג) האפרתי (שופ' יב, ה) כי נער (ש"א יז, לג) ואם יש בי עוון המיתני (ש"א כ, ח) ואמר לו דוד למי (ש"א ל, יג) אי מזה עיר (ש"ב טו, ב) נכרי (שם יט) כי איש חיל (מ"א א, מב) ואמר לך (יש' מא, ט) יצרתוך עבד לי (יש' מד, כא) אמרים לעץ (יר' ב, כו) ואמרתי ללא עמי (הר' ב, כח) שתה גם אתה (חב' ב, טז) כי איש מלחמות (דה"א כח, ג) יי אלהינו אתה (דה"ב יד, י) אספרה אל חק יי (תה' ב, ז) כחסדך זכר לי אתה (תה' כה, ז) יחשב לי (תה' מ, יח) חושה לי (תה' ע, ו) נורא אתה (תה' עו, ח) [י"י אלהי] ישראל (עו' ט, טו) [ו]חד כי זכר אני ואתה (מ"ב ט, כח).

מ"ק-אל ש"א ל, יג: אָתָּה כ"ו מלעל

מ"ק-קמ תה' עו, ח: אָתָּה כ"ו מלעל<sup>1</sup> הערות 7 8 עמ' 252 והערה 1 עמ' 253

7 גירסות שונות של מסורה זו מצויות בד' (מ"ס את 44) ובג"ב (א 1466). כל הגירסות האלה הן משובשות. משום כך לא הובנה מסורה זו על ידי החוקרים השונים שדנו בה; ביניהם רש"ד בתיקון סופרים בר' ג, יט; רוו"ה בשום שכל בר' כב, יב; ס"ד ע' 228, הערה 1; ג"ב, כרך אחרון, א 1466.  
8 פסוק זה הושמט במ"ג-ש, אך אין ספק, שזו השמטה בטעות; שהרי כל עצמה של מ"ג זו נמסרה לפסוק זה. והשנה גם מ"ג-ש בר' כט, טו, המונה ר' 'אתה' שהם מלעיל בתורה - ביניהם גם הפסוק הזה.

1 מספר כ"ו מתייחס רק לחיבת 'אתה'; מספר כ"ו מוסיף את 'ואתה', המובא בסוף מ"ג-קמ-ש.

II מ"ק-ד בר' כט, טו: אָתָּה י"ד וקפ"י  
מ"ק-ה בר' כב, יב: אָתָּה י"ד בט' וכל אתה וסר' פסו'  
מ"ק-ד בר' לב, יח: אָתָּה כ"ו מלע' וכל' דכר'

מסורה זו מונה את כל התיבות בלישנא דאָתָּה (בא' פתיחה), המוטעמות מלעיל. מספרן במקרא הוא כ"ח: כ"ו אָתָּה וחד וְאָתָּה; ואלה טעמיהן: 15 אָתָּה, 1 אָתָּה, 5 אָתָּה, 2 אָתָּה,

4 אֶתָּה, 1 וְאֶתָּה.

אולם הערות המסורה של אֶל־שֶׁקֶד מוסרות רק על כ"ו אֶתָּה (וחד וְאֶתָּה). נמצא, שכולן השמיטו חד אֶתָּה; אלא שנחלקו ביניהן, איזהו המושמט. במ"ג־קֶשֶׁשׁ הושמט: מְחַסֵּי־אֶתָּה (יר', יו'; ו) ואילו מ"ק־ד בר', כט, טו השמיטה, כנראה, אחד מן המוטעמים בוקף; שהרי היא מוסרת רק על י"ד זקפים, אף על פי שיש במקרא ה"י; וכעין זה יש לומר גם ביחס למ"ק־ה. זו היא אפוא תופעה מיוחדת במינה. מספר כ"ו היה מקובל מימים קדמונים, ולא היתה רשות להוסיף עליו. והואיל והמספר הנכון הוא, כנראה, כ"ו, נחלקו חכמים איזהו האחד שהושמט. אולם גם אותה מחלוקת ביחס לפירוט מספר כ"ו היתה מקובלת, כנראה, מימים ראשונים. שהרי מ"ג־ש ומ"ג־קֶשֶׁשׁ – שאין ביניהן כל קשר ישיר – הסכימו על אותה רשימה; ומכאן, ששתיהן ניקו ממקור קדום, שהשמיט אותה התיבה: מְחַסֵּי־אֶתָּה. אך מאידך גם מספר י"ד – המורה שהושמט חד אֶתָּה – מצוי גם הוא במקורות שונים<sup>5</sup>; ונראה אפוא, שגם מוצאו ממקור קדום. והרי כאן תופעה בלתי רגילה: מספר של המסורה – כנראה מוטעה – המקובל מימים ראשונים; ושתי אסכולות קדומות חולקות ביניהן – מה הפירוט "הנכון" של המספר הנראה כמוטעה.

אם מספר כ"ו הוא מוטעה, אפשר להסביר את מקור הטעות: אפשר, ששני ביטויים דומים נמנו בטעות כאחד<sup>4</sup>: למי־אֶתָּה (בר', לב, יח), למי־אֶתָּה (ש"א ל, יג)<sup>5</sup>. ואפשר, שהמספר המקורי שנמסר במסורה היה כ"ז<sup>6</sup> – והוא התייחס רק לתיבת אֶתָּה; אך הוא הובן בטעות כמתייחס לכל לישנא דאֶתָּה; וכך מזו אחר כך כ"ו אֶתָּה וחד וְאֶתָּה.

הערות 2-5 כנראה, צ"ל: וכל קמץ.

3 מספר זה נזכר גם ברשימות שונות, שהובאו בג"ב א 1466.

5 אם השערה זו נכונה, הרי כאן הסבר פשוט למספר י"ד הזקפים: היותה המוטעה של ב' 'למי אתה' גרם להשמטת האחד

המוטעם בוקף. 6 מספר זה עורגו שמר במ"ק־קמ ו'ח, ו'ח והשנה הערה 1.

ז כט **חֲשִׁבְנוֹת: ל, מ־ש. חֲשִׁבְנוֹת: ד'** האם ונציה מזכה שטרא לבי תרי<sup>12</sup>, מדגיש את השי"ן וגם את הבית? מנחת שי: חשבנות - החי"ת בחירק והשי"ן בדגש לתפארת, מכלול שקל פעל ושרשים שרש חשב זלפיכך הבי"ת רפויה, וכן מצאתי במסורת כתוב יד חשבנות ב' בקריה, וסימן ויעש בירושלם חשבנות (דברי הימים ב' כו, טו), וְהִמָּה בְּקֶשֶׁשׁ חֲשִׁבְנוֹת עד כאן. וכמות זה כן מות זה<sup>13</sup> וקריאה אחת לכלם:

ח ב שמר: שו קמ ד מ"ק יב יג. שמור: ל, מע"ל

ח ז מה־שִׁיחַיָּה שו. שִׁיחַיָּה: לך<sup>14</sup> כנ"ל על השמטת דגש.

ח יא פתגם: ל. פתגם: ד' ונציה מדגיש אחרי יהו"א

ח יב רע: ל, מ־ג ד ג. רע: ד

ח טו לאכל: ד, קמ, מ־ג־ל ש"א כ נד. לאכול: ל

<sup>12</sup> ראה פסחים ע"א אמר ליה רב פפא לאביי: ורבי יוסי שטרא מזכי לבי תרי הוא?

<sup>13</sup> הרב מנחת שי עושה כאן משחק לשון. כְּמוֹתָ זֶה כֵּן מוֹתָ זֶה (קהלת ג, ט) ובאותו פסוק וּמִקְרָה אֶחָד לָהֶם. היופי במליצה זו, כי בלשון המקרא כְּמוֹת פירושו כמיתת, לשון מוות, אבל כאן משתמש בלשון המשנה כמות – כמו, כמוהו – כמוהו. אולי נתכוון גם למקרא וְשָׁפַח אֶת לִבָּאָם (בראשית יא, ו).

ח טז אינו: ד. אינו: ל

ט ב ולובח<sup>23</sup>. ולובח: ל. ולובח: ד; הערה 23

ל רגיל להשמיט את המתינה שלפני זקף קטן – בניגוד לדרכו של א.

כחטא: ל, מג, מ-ק-ל. כחטא: ד; כחטא: ל, מ-ק-לד ז כו. כחטא: ד

מנחת שי פסוק ד (אמר המגיה לא אחשך פי מלחזהיר למעיין כי במקרא גדולה נדפס כחטא מלא בוא"ו. ולא זכר שר המדפים מסרה דמקמי חטא בחטא ג' חסר וסימן הוי גוי חטא (ישעיהו א, ד). אשר חטא עשה רע (קהלת ח, יב). כתוב כחטא הנשבע (קהלת ט, ב). וכן נמסר ריש ישעיה עד כאן):

ט ג רע: ל -רע: ד

ט ד יכפר: ד. יכפר: ל; אל ל. אל<sup>24</sup>: ד ניקוד הפתח נראה יותר נכון, יכול להיות

שלניגוד נמנע מלהדגיש חי"ת גרונית. הערה 24

הרי כאן ערבוב שתי גוסחות: 'אל' מוקפת ו'אל' מוטעמת.

ט ז ושתה: ד. ושתה: ל, מ-שז

מנחת שי ושתה - במקצת ספרים השי"ן בשו"א זפתח, וכן כתב בספר הדקדוק ישן. ועיין מזה שכתבתי בשופטים על ושיבה שביך (שופטים ה, יב): עניין זה עלה אצלנו כמה פעמים. השי"ן בשווא נע.

ט יב שנאחזים: ל. שנאחזים: ד<sup>19</sup> שוב ההערה על החלפת חטף בשווא בונציה.

ט יד גדלים: ל, מג שופ' ה טו. גדולים: ד ונציה בניגוד למסורתו הגדולה.

ט יח יאבד טובה: קמ, ד. יאבד טובה: ל קמבריג' מכריע את לניגוד.

י ח יפול: ל, מג דה"א יב יט. יפל: ד; ישכנו: ל. ישכנו: ד ונציה בניגוד למסורתו הגדולה, ובנוסף משמיט דגש של פ"נ.

י יד מה-שיהיה: ד. -שיהיה: ל<sup>18</sup> ההערה על השמטת דגש אחרי 'מה' בלניגוד.

יא ג שיפול<sup>25</sup>: ד. שיפול: ל הערה 25 מפנה לעיל ד י שבו לניגוד משמיט דגש באותה מלה.

יא ו יכשר: ל, ש<sup>1</sup>, קמ. יכשר: ד

יא ט בילדותיך: ל, מג"א תי קי ג בילדותך: ד; בחורותיך: קמ ד בחורותך: ל

כתיב מלא חריג במקרא הראשון, במקרא השני היו"ד אחרי התי"ו היא תקנית. כי מלה זו היא רבים מיסודה: בחורות, כמו נעורים. יש לציין שבחור בלשון יחיד ב"ת בקמץ בחור כבפסוק זה עצמו. אבל בלשון רבים בחורים בפתח. המלה בחורה ורבים בחורות אינה מקראית אבל מופיעה בלשון המשנה.

יא , והשחרות: לד. והשחרות: מ"ש?

מנחת שי: והשחרות - במקצת ספרים החי"ת בשוא לבדו:

יב א בחורתיך: ל, שו, קמ. בחרותיך: ד כאן המחלוקת על הוי"ו היכן מקומו.

יב ה יראו: ל, מיקל תהי' יראו: ד; עולמו שו, קמ, ל. עלמו: ד; הסופים: שו, קמ. הסופים: ל יראו צפויות שתי יודי"ן, אבל המסורה גורסת רק אחד.

יב ט למד-: ל, מ"ש. למד-: ד

מנחת שי: למד-דעת - בספרים מדוייקים כתובי יד ובמקראות קדמוניות מהדפוס למד במקף בלא טעם אחר וחמ"ם בפתח, כן דינו כי הוא מהדגוש בפלס אבד וְשִׁבַּר בְּרִיחִיהָ (איכה ב, ט), כמו שכתב במכלול (דף עד) וברשימים ובמסורת כתובי יד מצאתי בפרשת בלק וְלֹא מִים (במדבר כד, ז), עוד למד דעת דמ"ן בטעם:

אני מתפלא מאוד על מסורה זו. וְלֹא הוא קל עתיד נסתר של נזול היו"ד היא יו"ד עתיד, למד הוא פיעל עבר נסתר של ל.מ.ד הלמ"ד שורשי, מה הקשר ביניהם? פליאה זו אינה במקום, מכתב בקשר לזה (לא על מקרא זה) מידידנו ד"ר רפאל זר נר"ו.

כל המצוי במסורה יאמר לך שהמסורה כורכת פעלים בבניינים שונים, בזמנים שונים וכו', ברשימה אחת תחת מספר אחד. ברויאר אהב לצטט את "הבל"<sup>14</sup> ממנדלקרן, והוא צדק חלקית, כי המסורה מבחינה לעתים קרובות בין שמות פרטיים ובין פעלים או שמות (נכתבה על זה עבודת דוקטור שלמה), אבל היא לעולם לא תבחין בין צורות פועל שונות. לענ"ד זו ראייה ניצחת.

פליאה זו היא בכל זאת במקומה, החסרות מלים במקרא ברצוף תנועות זה? אות ראשונה חירק שנייה פתח ודגש? המנחת שי עצמו הביא כאן מקרא באיכה.

יב יג סוף: ד, מ"ש, מ"ג בר' א א; דהיא א א. סוף: ל הערה 26

וכו גם ברשימת האותיות הגדולות של ל ובספר אכלה ואכלה 83.

הפטרית שבת חול המועד סוכות

יחזקאל לח כ האדם: אלק. האדם: ד

כג והתגדלתי: אל, והתגדלתי: ד; והתקדשתי: אד. והתקדשתי: לק

<sup>14</sup> בהקדמת הקונקורדנציה של מנדלקרן, מביא דוגמאות של מחברי קורקורדנציות שערבבו מילים בעלי משמעים שונים, למשל הבל שם אדם בתחילת בראשית עם הבל בספר קהלת, ועל זה המליץ מישוהו וְהָבֵל הָבִיא גַם הוּא (בראשית ד, ד)! כאשר הוא משתמש במקרא של הבל שם אדם במשמע הבל של קהלת!

ונציה שכח דגש קל; לנינגרד וקהיר מוסיפים מתיגה לזקף.

לט ג שמאולך: אלק, מ"ג-אל ש"כ ב כא. שמאלך: ד

ה השדה: לד. השדה: א השמטת דגש ה"א הידיעה בכתר ארם-צובה. **השדה**

ט ויצאו: אל, מ"ש. ויצאו: ק  
מנחת שי: ויצאו - הוא"ו בגעיא בס"ס:

, ושללו: לקד, ושללו<sup>15</sup>: א; שלליהם: לקד. שלליהם<sup>16</sup>: א; ומזו: לקד, ומזו<sup>17</sup>: א; בניהם: לקד, בניהם<sup>18</sup>: א כתר ארם-צובה מרבה בחטפים בלא-גרוניות, ר"מ ברויאר מעדיף את שיטת המ"ש הממעטת בהם.

טו גיא: אלה, מ"ג-א יא. מ"ק-ק זכ"ד ה. גי: ק

שמיני עצרת ושמחת תורה בארץ ישראל ובחוצה לארץ בקובץ וזאת הברכה.  
היבטים לשוניים בפרשת וזאת הברכה עז<sup>15</sup>

דקדוקי מילים וטעמים וחלקם בעלי שינוי משמעות והדרכה לקורא בפרשת וזאת-הברכה וחתן בראשית ובהפטרה וגם בקריאת התורה של שמיני עצרת וההפטרה

וזאת הברכה:

לג ב מִרְבַּבֶּת: הבי"ת הראשונה בשוא נח<sup>16</sup>, כן הדבר גם בהמשך פס' יז. אֲשֶׁדֶת: לפי הקרי הן שתי מילים

לג ג מִדְּבַרְתֶּיךָ: הבי"ת בשוא נע עקב הדגש

לג ה וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ: טעם טפחא בתיבת בִישְׁרוֹן<sup>17</sup>

רֵאשִׁי עָם: טעם נסוג אחר לר"ש

לג ו וְאַל-יָמָת: המ"ם בחולם

לג ז לַיהוָה: הלמ"ד בחירק מלא, היו"ד הינה חלק מהחירק ולכן אין בה ניקוד

לג ח וּלְלוֹנִי: הלמ"ד הראשונה בשוא נח. בַּמֶּסֶה: הבי"ת בשוא לא בפתח

לג י מִזְבֵּחַךְ: הבי"ת בשווא נע ולא בקמץ או פתח

לג טו הִרְרִי-קָדָם: הרי"ש הראשונה בשוא נח<sup>18</sup>

לג טז שִׁכְנִי: הטעם בנו"ן מלרע

לג יז הָדָר: הדלי"ת בקמץ. וְהֵם אֲלֵפֵי מְנֹשָׁה: תיבות אילו לרוב מופיעות בראש העמוד האחרון, היות והרבה

<sup>15</sup> פרשה זו בקבצים על הפרשיות החל מבראשית עז, ולכן אף שקריאתה בשנת עז הוא משויכת לשנת עז.

<sup>16</sup> יתכן שמי שחושש מהבלעת אות רשאי לקראו נע. בחלק מהחומשים כולל קורן הבי"ת מנוקדת בטעות בחט"ף פתח אך המקום היחיד בתורה ששווא זה הוא נע הוא בפרשת בהעלתך "ובנחה יאמר... רבבת אלפי ישראל"

<sup>17</sup> רבים הקוראים ההולכים בעקבות השיר ומשבשים את ההטעמה ע"י הטעמת תיבת 'ויהי' בטפחא ומדגישים את הבי"ת. השיר גורם לשיבוש נוסף: קוראים בישורן מלעיל.

<sup>18</sup> אין להשיג בחטף בתנ"ך קורן ודומיו

קוראים יודעים אותם בעל פה ישנם רבים שאינם מקפידים לקוראם מתוך הקלף ואומרים אותם בעל פה<sup>19</sup>

לג יט **שֶׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי-צֶדֶק**: טעם טפחא בתיבת **שֶׁם יָמִים**: היר"ד בפתח ודגש חזק במ"ם, רבים של 'ים'.

**וּשְׁפָּנִי**: שי"ן שמאלית. **טְמוּנֵי חוֹל**: טעם נסוג אחור למ"ם

לג כא **וַיֵּתֶא**: מלרע! הטעם בת"ו בניגוד לקורן ודומיו ולא ביר"ד. היר"ד עצמה מנוקדת בצירי ולא בסגול. **רְאִישֵׁי**

**עֵם**: טעם נסוג אחור לרי"ש

לג כב **יִרְשָׁה**: מלעיל הטעם ברי"ש. הה"א לא במפיק

לג כה **וְכִימִיד**: הכ"ף בשווא נח. **דָּבָאָד**: הדל"ת בקמץ קטן

לג כז **מַעֲנֶה** מלרע הטעם בנר"ן. **אֱלֹהֵי קֶדֶם**: הטעם נסוג ללמ"ד מלעיל. **וַיִּגְרֹשׁ**: במלעיל

לג כח **יַעֲרָפוּ טַל**: טעם נסוג אחור שתי הברות ליר"ד

**קריאה לחתן בראשית:**

**וַיְהִי**: גם אם יש געיא בור"ו וגם אם אין – היר"ד בשווא נח

א ג **יְהִי אֹר**: תיבת **יְהִי** במונח ואינה מוקפת לזו שאחריה כבחלק מהדפוסים

א ה **קָרָא לֵילָה**: טעם נסוג אחור לקו"ף

א ו **לַמִּים**: הלמ"ד קמוצה

א ט **וַיְהִי-כֵן**: תיבה בודדת בתחום הסילוק (סוף פסוק) ומוטעמת בטעם זה בלבד, כן הדבר גם בהמשך הפרק

א י **יָמִים**: היר"ד בפתח ולכן המ"ם אחריה בדגש חזק, רבים של 'ים' כן הדבר גם בהמשך פס' כב

א יא **תִּדְשָׂא**: געיה בת"ו והדל"ת בשווא נח. **דָּשָׂא**: הדל"ת ברביע ולא בזקף. **עָשָׂה פָּרִי**: טעם נסוג אחור

לע"ן, וכן בהמשך הפסוק **עָשָׂה-פָּרִי**, יש להעמיד קלות את קריאת העי"ן מפני געיה. בשני המקרים דגש חזק בפ"א הראשון אתי מרחיק, והשני מדין דחיק

א יח **וְלֹהֶבֶדִיל**: געיה בשורק והלמ"ד בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מהדפוסים

א כב **וַיִּבְרָךְ**: במלעיל וכן הדבר בכל המקרא

א כד **וַחֲתִיתוּ-אֶרֶץ**: געיה בחי"ת

א כט **לֹא-אֲכָלָה**: האל"ף בקמץ קטן והכ"ף אחריה בשווא נח, כן הדבר גם בפס' הבא

א לא **יוֹם הַשְּׁשִׁי**: היחיד מבין ששת ימי הבריאה בה"א הידיעה

ב א **וַיִּכְלֹו**: היר"ד בשווא נח<sup>20</sup>. המילה הזו נקראת מלרע, הטעם בלמ"ד<sup>21</sup>.

ב ג **שִׁבְתָּ**: לשון עבר, השי"ן קמוצה והבי"ת אחריה רפויה

**הפסרת וזאת הברכה, יהושע א-יח:**

ח **וְהָיְתָ בּוֹ**: דגש חזק בבי"ת מדין אתי מרחיק

<sup>19</sup> בעיה נוספת: הצבור מצטרף לקורא בסיום הזה ועלולים להחסיר את סוף הפרשה מהשמיעה מהקורא... והערה נוספת: לפעמים הקורא הוא גם הגבאי מחלק העליות בעיקר בשני וחמישי. קורה שהוא קורא את המילים האחרונות בעל פה תוך שהוא מחפש את העולה הבא...

<sup>20</sup> וכן בהמשך קידוש ליל שבת: **וַיִּכְלֹו**. **וַיִּבְרָךְ**. **וַיִּקְדָּשׁ**

<sup>21</sup> משום מה בקידוש ובתפילה אפשר לשמוע קוראים אותה מלעיל



יב וְלִרְאוּבֵנִי: האל"ף אינה נשמעת, יש לקרא 'ולרובני'. הַמְנִשָּׁה: געיה בה"א והמ"ם בשווא נע, יש לשים לב להבדל בצורה לעומת קודמיו וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגְדִי

טו מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ: יש להקפיד על הפרדת התיבות שלא יישמע כאילו כתוב מִזְרַחַה שָׁמֶשׁ

קריאת שמיני עצרת לבני חו"ל, דברים יד כב – טז יז:

יד כג מַעֲשֶׂה: העי"ן בשווא נח

יד כד שְׁאֵתוֹ: הש"ן בשוא והאל"ף בצירי; אין להבליע את האל"ף, לא שְׁאֵתוֹ. יְבָרְכֶךָ: כ"ף ראשונה בשווא נח, על אף הקושי שבדבר. כן הדבר גם בהמשך הפרק

יד כה בִּידָךְ: ולא בִידְךָ. הדל"ת בשוא נע לא בסגול והטעם בכ"ף

יד כו תִּשְׁאַלְךָ: געיה בת"ו, האל"ף בקמץ רחב והלמ"ד בשוא נע. וְאַכְלֶתָ שֵׁם: טעם נסוג אחר לכ"ף ודגש חזק בש"ן מדין אתי מרחיק

טו ב לֹא-יָגֶשׁ: ש"ן שמאלית

טו ד יִהְיֶה-בָּךְ: געיה ביו"ד הראשונה ודגש חזק בב"ת מדין דחיק

טו ו וְהֶעֱבַטָה: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת העי"ן החטופה, ועל אף הקושי, הטי"ת בשווא נח

טו ז תִּקְפֹּץ: הפ"א דגושה

טו ט קָרְבָּה: הקו"ף בקמץ רחב והר"ש אחריה בשווא נע<sup>22</sup>. וְרַעְיָה עֵינֶיךָ: יש להקפיד, כבכל מקום אחר במקרא, על קריאת העי"ן שאם לא כן, משבש את משמעות הכתוב

טו יא לַעֲיֶיךָ: העמדה קלה בלמ"ד למנוע הבלעת העי"ן החטופה, הנר"ן בחירק חסר ולכן היו"ד אחריה דגושה.

ולְאַבְיֶיךָ: הלמ"ד וגם הבי"ת בשווא נח, היו"ד בחולם והנר"ן אחריה בשווא נע: ולְאַבְיֶיךָ

טו יב וְעַבְדְּךָ: הבי"ת בקמץ גדול ושוא נע בדל"ת, כן הדבר גם בהמשך פס' יח

טו יד וּמִקִּבְּךָ: המ"ם בחירק חסר והיו"ד אחריה דגושה ומנוקדת אף היא בחירק חסר

טו טז אֶהְבֶּךָ: הבי"ת בשווא נע

טו יז תַּעֲשֶׂה-כֵן: העמדה קלה בת"ו ודגש חזק בכ"ף מדין דחיק

טו יח בְּשִׁלְחֶךָ: מילה זו מוטעמת בקדמא טעם מחבר, ולא בפשטא. לא בכל החומשים רואים את ההבדל, לכן אין לעמוד כאן

טו כ תֹּאכְלֶנּוּ: הכ"ף בשווא נע ולא בחטף פתח

טו כא תִּזְבְּחֶנּוּ: הבי"ת קמוצה

טז א וְעֲשִׂיתָ פֶּסַח: הפ"א בדגש חזק מדין אתי מרחיק

טז ב וְזִבַּחְתָּ פֶּסַח: טעם נסוג אחר לבי"ת

טז ג נִתֵּן לָךְ: הטעמה בת"ו, אין טעם נסוג אחר לנר"ן

טז ו לְשֹׁן שְׁמוֹ שֵׁם: תיבת שֵׁם בתביר, אין להסמיכה לתיבה שלפניה בזקף

טז יג בְּאַסְפֹּף מִגְרֶנְךָ: גם האל"ף וגם הגימ"ל בקמץ קטן

<sup>22</sup> והקורא בשוא נח ובקמץ חטוף עובר לציווי.



טז טו בְּכָל תְּבוּאָתְךָ: בכל במהפך ולא במקף ולכן גם בחולם ולא בקמץ חטוף

טז טז יִרְאֶה כָּל-זְכוּרְךָ: בקדמא ואזלא ולא בתלישה (יש חומשים שכך הגירסא בהם)

טז יז נִתֵּן-לָךְ: געיה בנ"ן

הפטרת שמיני עצרת לבני חו"ל מלכים א ח נד-סו:

נד מִכְרַע: הכ"ף דגושה ובשווא נע. פְּרָשׁוֹת: ש"ן שמאלית

נה וַיִּבְרָךְ: במלעיל

נז וְאֶל-יִשְׁשָׁנֻ: הטי"ת בשוא נע<sup>23</sup>

נט וַיְהִי: וא"ו החיבור בשווא נע, לשון עתיד

סא עִם ה' אֱלֹהֵינוּ: טעם טפחא בתיבת עִם

סד כִּי-עָשָׂה שָׁם: טעם נסוג אחור לע"ן. וְאֵת חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים: טעם טפחא בתיבת וְאֵת

סו וַיִּבְרָכֻ: הר"ש בשווא נע. וְטוֹבֵי לֵב: טעם נסוג אחור לטי"ת

לג ב וְאֵתְה מִרְבֶּבֶת קֹדֶשׁ שאלה מאת אברהם סולובייצקי: בפרשת ברכה כתוב וְאֵתְה מִרְבֶּבֶת קֹדֶשׁ, דיברנו על זה אבל עדיין לא ברור לי אם זה ארמית אז למה לא "אתא"?

תודה מראש וגמר חתימה טובה

תשובת אוריאל: גם בתוך הארמית אין זה פשוט שתנועת A סופית נכתבת באל"ף כדמשמע מלשון שאלתך.

בארמית המקראית ובניב של ארמית מערבית רגיל יותר ה'.

אנו שרגילים לניב המזרחי שבתלמוד הבבלי ושבת"א [תרגום אונקלוס], רואים יותר א' סופית.

במקרה של שורש את"י 24 הממצאים המקראיים הם:

בעברית נכתב באות ה': כנ"ל וכן בישעיהו כא יב אֶתְה בָּקֶר וְגַם-לִילָה אֶס-תִּבְעִינָן בְּעִינֵי שְׁבוּ אֶתִּי.

ואילו בהקשר ארמי, כבעזרא פרק ה פסוק ג: בְּהִזְמֵנָא אֶתְהָ עֲלִיחוֹן תִּתְּנִי...

ממני: אם מותר לי להוסיף, הצורה אֶתְה היא צורה עברית.

גם אם נחליט שיש כאן שימוש מקראי בארמית הקמץ באל"ף הוא עברי כמו עֲשֵׂה או פָּנָה

לכן צריך לתקן את הניקוד בחד-גדיא וְאֶתְה (במקום וְאֵתְה בהרבה הגדות).

במקרא ובירושלמי מצוי יותר ה'.

אברהם סולובייצקי: אז מה הפשוט "ואתה מרבבות קודש" האם פירושו ואיתו?

ממני: ברור שפירושו בא. אבל בצורה עברית על דרך ל"ה בָּנָה עֲשֵׂה קָנָה וכו'.

ולכן לא צפוי להיות שם אל"ף.

אברהם סולובייצקי: ואתה מרבבות קודש" מסביר רש"י ועמו מקצת רבבות קודש. אז יש

סבירות להניח שאם הניקוד לא מתאים לארמית אז לפחות שהשורש יהיה עברי מלשון

"אתו"? גם התרגום מתרגם ועמה רבבת קדישין

ממני: גם את 'בא' לא תרגם התרגום וְאֵתְה מרבבן.

מתאים יותר ואתה ברבבות או עם רבבות, עדיין קשה לי לקבל שואתה אינו 'בא'.

<sup>23</sup> פסוק זה נאמר גם בתפילה

<sup>24</sup> שימו לב! אוריאל משתמש במה שמלמדים היום ל"ו. בלשון המדקדקים הקדומים נקרא ל"ה, כלומר האות השלישית של השורש 'למ"ד הפועל' היא ה"א שאינה שורשית (לא נגה או כמה וכד').

היבטים לשוניים בפרשת וזאת הברכה עז<sup>25</sup>

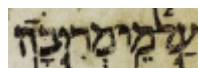
לג יא מִחֵץ מִתְּנִים קָמְיוֹ וּמִשְׁנָאִיו מִן־יְקוֹמוֹן: הרב אברהם ויסבלום נר"ו בספרו תורת הטעמים עמ' תקמה. פירש רע"י: מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה: ולפי זה מן יקומון נסב גם על קמיו. וכן פיסקו הטעמים מִחֵץ מִתְּנִים קָמְיוֹ וּמִשְׁנָאִיו / מִן־יְקוֹמוֹן: ויש להעיר שהברכות כאן נאמרות דרך שירה ואם כן היה ראוי יותר הפיסוק באופן שווה. והחצי הראשון נסמך על האחרון מִחֵץ מִתְּנִים קָמְיוֹ / וּמִשְׁנָאִיו מִן־יְקוֹמוֹן. וכן הוא הדרך בכמה מקומות כגון עַל־שִׁלְשָׁה פְּשָׁעֵי אָדָם / וְעַל־אַרְבָּעָה לֹא אָשִׁיבֶנּוּ (עמוס א יא).

ושני פסוקים דומים מאוד לפסוק שלנו בראשית מט ט כָּרַע רֶבֶץ כְּאַרְיֵה / וּכְלָבִיא מִי יְקִימֶנּוּ: במדבר כד ט כָּרַע שָׁכָב כְּאַרְיֵה / וּכְלָבִיא מִי יְקִימֶנּוּ. ע"כ תורת הטעמים.

הנוסח ומקורותיו. המקורות שלפיהם קבע ר"מ ברויאר ז"ל את נוסח המקרא עבור דעת מקרא ותנ"ך מוסד הרב קוק חורב וירושלים.

לג ב **אשדת: אלש, מ"ש. אשדת: ד**

מנחת-שי: **אשדת:** אש דת ק' (ועיין הטעם<sup>א</sup> בבחי'), והוא חד מן ט"ו מלין דכתיב' חדא מלח וקריין תריין מילין, וסימנם<sup>ב</sup> במ"ג ד"ה א' כ"ז. וחדל"ת בקמץ. [אשדת כ', אש דת ק'].  
לג ג **מדברתיך: אלשוד, רמ"ה. מדברתיך: ש, מ"ק-ש**



לג ח **על-מי: לששוד. על-מי: א?** כתר ארם צובה  
במלה **על** רואים שהיא מוקפת למלה **מי**, הטעם תחת המ"ם יכול להיות געיא ויכול להיות מרכא, אם אמנם יש הקפה מסתבר יותר שזו געיא, והיא במרחק שתי הברות מהטעם. עם זאת כנראה אין זו הקפה. השווה להקפה של על-מי.

לג יב **כחפיו: אששוד. כחפיו: ל?**

לג יג **ומתהום: אלשוד, רמ"ה. ומתהום: ש**

לג יט **ושפני: אששוד, רמ"ה, מ"ק-אשוד. ושפני: ל; ושפני: אלש, מ"ש, מ"ק-ד. ושפני: ד**

<sup>25</sup> פרשה זו בקבצים על הפרשיות החל מבראשית עז, ולכן אף שקריאתה בשנת עז הוא משויכת לשנת עז.

<sup>א</sup> בבחי': על אתר, ד"ה מימיו.

<sup>ב</sup> במ"ג: מ"ג – ד ד"ה א כז יב.

מנחת-שי: **ושפני**: בכל ספרי מדוייקי' בסייין שמאלית, <sup>96</sup> וכן הביאוחו **יט' השרשי**, <sup>כ</sup> והמאיר נתיב בשרש ספן, <sup>כא</sup> ובמסורת ל' וחס' וסיין כתיב. [ושפני].

לג כא **ויתא: אלשש, מ"ש? ויתא: ד, מ"ש? ויתא: מ"ש? ויתא: מ"ש?**

מנחת-שי: **ויתא**: חילופי רבי' ראיתי במלח זו בנקודות ובטעמי, וארבעה המה. האי' <sup>כב</sup> בחילופי בן אשר ובן נפתלי שבדפוס וכן ראיתי בכתובי יד לב"א **ויתא** כולו סגול ובשני פשטין, ולב"ג **ויתא** כולו צירי ובפשט א' לבד. הב' <sup>כג</sup> ברוב ספרי הדפוס כולו בצירי ובשני פשטין. הג' במקצת ספרי' כ"י היו"ד בצירי והת"י בסגול ובשני פשטין, וכ"מ בספר דקדוק כ"י, וכת' ר' אליא <sup>כד</sup> בספר הרכבה שצירי היו"ד מורה על אל"ף פ"א הפעל. הד' בספרי' ספרד' כולו צירי ובפשט האחרון בלבד, וכת' בעל א"ת שזהו דעת ב"א. ורד"ק הביא שתי הסברות מענין מלעיל ומלרע בס' <sup>כה</sup> מכלול (דף קט"ז), ולא הכריע, זל"ש, ומחלוקת בקריאת המלח הזאת, ב"א קורא אותה מלעיל בשני פשטין, ובן נפתלי מלרע בפשט א' לבד, ויש ספרי' בפשט א' לבד, ולא מחלפים, ע"כ. ולא דבר <מאומה> מהנקודות. <sup>97</sup> [ויתא].

ספקו של המנחת שי נפשט בבירור ע"י ארבעת כתבי היד. בראשם כתר ארם צובה, לנינגרד, ששון וששון. **ויתא**. צירי צירי, פשטא אחת, טעם מלרע. יש מקומות שבגלל שפרשה זו נקראת פעמים רבות עקב המנהג להעלות את כל המתפללים, קוראים לפי האפשרויות השונות. אין בזה צורך כמובן, כי **הנוסח הנכון ידוע לנו**.

לג כה **מנעלך: אששד, רמ"ה. מנעלך: ל**

לג כח **יערפו טל: אלש, הס. יערפר: שד** גם כאן יש הכרעה ברורה לפי כתר ארם-צובה, הטעם נסוג ליו"ד, דוגמת **יערפו מים** (שמות טו, ח). בשני המקומות הטעם אינו יכול ליסוג אל העי"ן כי תנועת הפתח או הסגול באו תמורת שווא, ואין זו הברה גמורה. הבררה הייתה לנקד בשווא נח ולוותר על הנסיגה, או לנקד בפתח או סגול ולהיסוג שתי הברות.

לא יא האחת: **אששד, רמ"ה, מ"ג-ש כו ח, מ"ק שלד במ' יד יא. האתות: ל**

<sup>96</sup> ראה הערתי ליישובי (ברי' לו ח).

יט' השרשי: ספ"ן, 244 ע"ב.

כ' והמאיר נתיב: שורש ספ"ן (ושפני טמוני חול).

כא ובמסורת: מ"ק – ד על אתר.

<sup>כב</sup> בחילופי בן אשר ובן נפתלי: חילופים – ד (אך בשיטת בן נפתלי לא נדפס שום פשטא).

<sup>כג</sup> ברוב ספרי הדפוס: ד, ונציה ש"ז, ונציה ש"ד.

<sup>כד</sup> בספר הרכבה: ויתא, יד ע"א.

<sup>כה</sup> מכלול: פו ע"א.

<sup>97</sup> מדרך הצגתו את הדיבור-המתחיל נראה שנוצרי' בחר בנוסח שבחמש נקודות ובשני פשטין [ויתא] (היינו דרך ג שבחצרתו). ניתן לשער שהסיבה לבחירתו בנוסח המלעילי (בשני פשטין) היא חזיתו נוסח ב"א. ומאחר שניקוד שכולו צירי (הנמצא ברוב ספרי הדפוס וכן בספרים ספרדים) אינו הולם את הנוסח המלעילי, התלבט בניקוד בחמש נקודות או בשש, וניקודם של 'מקצת ספרים כ"י' בחמש נקודות, עם הסברו של הבחור, הוא שנראה לו בניקוד הראוי.

## הפטרת וזאת הברכה

יהושוע א ה **וְלֹא: אֵל. וְלֹא-י: ד** הערה 1 **השוה: א ה; ה א; יא יג.**  
ונציה קורא לפעמים מרכא געיא, ומוסיף מקף (לפעמים להיפך).

ו **וַאֲמַץ: אֵל, מֶשֶׁשׁ, מֶרֶס פֶּתַח, מִי־קֶל א ו. וַאֲמַץ: ד, מִי־ק; לאבותם: אֵלֶּד. לאבתם: מֶשֶׁשׁ**

מנחת שי על יהושע פרק א פסוק ו

חזק ואמץ כי אתה תנחיל - במקרא גדולה המ"ם נקודה בפתח ונמסר עליו ב' פתח ויאמר דוד ע"כ. ופסוק הוא בד"ה א' סוף סימן כ"ח ויאמר דוד לשלמה בנו חזק ואמץ (דברי הימים א, כח, כ) וגו'. ושם בד"ה מסיר עילה ב' פתחין וסימן חזק ואמץ אל תירא ואל (דברי הימים א, כב, יג). חזק ואמץ ועשה אל תירא ע"כ. וחזקו עלי דברי המסורות האלה שאינן מכוונות וחוששני לטעיות בכל המקומות ומאי דמסיר בד"ה חזק ואמץ אל תירא ואל. לא נמצא פסוק זה במקרא [א"ה: נמצא לפנינו ואף סומן מראה מקומו] והוא סליק אדעתן למימר דהוא חזק ואמץ אל תִּירָא וְאֵל (יהושע א, ט) דלקמן בסמוך. אך בספרים המדויקים הוא בקמץ שהוא בזקף קטן מסכימים למה שכתב עליו רד"ק במכלול דף י"ח קמץ בזקף וכל שכן חזק ואמץ כי אתה תנחיל שהוא באתנחתא. ובס"ס המדויקים כולם שבפ' הם קמוצים חוץ מפסוק רק חזק ואמץ מאד (יהושע א, ז) שהוא בפתח וזה יכשר להיות חברו דד"ה שאינו לא באתנח ולא בזקף: אשר נשבעתי לאבותם - במקצת ספרים חסר וא"ו:

ז **הַתּוֹרָה: אֵד. הַתּוֹרָה: ל** ההכרעה לפי כא"צ בזקף. קשה להכריע מסברא מה יותר מסתבר (פשיטא יותר מביעתא בכותחא, שאיננו מכריעים בין הנוסחאות ע"פ הידוע לנו בכללי הטעמים, עם זאת, לפעמים יש בכתבי היד זריות בנוסחאות שלא נתקבלו).  
לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת כְּכָל-הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עַבְדִּי כֹאן העצירה היא ככל התורה, משה עבדי לוואי.  
לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת כְּכָל-הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עַבְדִּי כֹאן העצירה היא משה עבדי, מצווה ככל התורה.

ט **הַתּוֹרָה: אֵל. הַתּוֹרָה: ד** הערה 2 **השוה לימין העיין ולפניו געיה; גראח אמא, שגם ד נחכוון לנקד חטף מתח.**

יא **צִידָה: אֵל, מֶגֶד בֵּר' מֶה כֹא, שִׁמ' יב לט. צִידָה: ד, מֶשֶׁשׁ, מֶגֶד שׁוֹפ' ז ח**  
מנחת שי: במקצת ספרים צידה מלא יו"ד וע"פ המסורת ראוי להיות חסר שזוהו אחד מן ג' חסרים וסימנם (בשופטים ז"ח במ"ג):

יב **הַמִּנְשָׁה: לֵד. הַמִּנְשָׁה: א** הערה 3 **ההערה הקבועה על העדפת השווא על החטף.**  
**השוה את לשון מ"ש בר' יב ג: ואני בתומי אלך בדרך הספרים שהם כולם בשוא לבד והמדקדק לקרותם כהוגן תבוא עליי ברכה.**

יד **אותם: אֵל, מֶגֶד ה ז. אותם: ד**

טו **אותה: אֵל, מֶשֶׁשׁ, מֶגֶד בִּמ' כב לג. אותה: ד**

הפטרת שמיני עצרת בחול

מלכים א ח נה וַיַּעֲמֵד: אֵד. וַיַּעֲמֵד: ל; לְאָמֶר: אֶקֶד. לְאָמֶר<sup>8</sup>: ל הערה 8  
הדגש בא לצורך הפרדה, אף על פי שיש לפניו טעם מפסיק; והשווה כעין זה ק יר לו א; מ"ש וי" כה א.

נז יִשְׁשׁוּ: אֵל. יִשְׁשׁוּ: ד

סב וְהָמֶלֶךְ: אֵל. וְהָמֶלֶךְ: ד

סה הֵיחָא: אֶלְק, מ"ס-ד הי 3. הֵהוּא: ד

סו ויברכו: ק, מ"ש. ויברכו<sup>6</sup>: אֵל; וטובי: אֶלְק, מ"ש. וטובי: ד  
הערה 6 חוזרת על העדפת השווא בלא גרונות.

מנחת שי: ויברכו - הרי"ש בשוא כמנהגנו: שמחים וטובי לב - בכל ספרים כ"י ודפוסים  
ישנים מזלעיל ודפוסים אחרונים מזלעיל ולא טוב הדבר וחברו דד"ה מזלעיל בכל הספרים:  
הפסוק המקביל בדברי הימים ב ז י וביום עשרים ושלשה לתחדש השביעי שלח את־העם  
לְאֶהֱלֵיהֶם שְׂמִיחִים וטובי לֵב עַל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ לְדָוִד וְלְשָׁלֹמֶה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ:

היבטים לשוניים בפרשת בראשית עח

למען אחיי ורעיי. הפצת גליון זה החלה באייר שנת סו, מטרת הגליון הייתה לרכז הערות  
לשוניות על התורה ומפרשיה (גם ההפטרות) וגם במסורה ובתרגומים ובטעמים.  
המטרה הייתה ליבון סוגיות לשוניות ברמה פשוטה ובלשון פשוטה שגם מי שלא למד דקדוק  
(או שכח מה שלמד) יכול להבין. לקראת סוף השנה (סו) הוספו דקדוקי קריאה הן לקורא  
בציבור והן לקורא ביחיד שניים מקרא (הערות על הנוסח המדויק בתרגום לא נכללו ברשימה  
זו, אבל נכללו מדי פעם בגליון עצמו). במשך הזמן הוספו הערות ע"י בעלי קריאה מנסיונם  
האישי<sup>26</sup>.

מה שנשלח בשנת סו נכלל אחר כך בגליוני שנת סז. אשר על כן אנו פותחים בזה את השנה  
השתיים-עשר לגליונו המכונה היבטים לשוניים. במשך הזמן החל הגליון לעלות גם על  
המרשת, והוא נתון להורדה באוצר החכמה (שם הוא גם כן נשמר) וב'לדעת' הקישורים בסוף  
הגליון. אני מודה בזה לכל הקוראים ששלחו לי הערות ושאלות, וגם למי ששלחו לי תשובות  
על שאלות שנתעוררו אצלי ואצל הקוראים, ביניהם פרופ' שמחה קוגוט נר"ו פרופ' יוסף עופר  
נר"ו פרופ' יואל אליצור נר"ו וד"ר רפאל זר. עוד עזרו בליבון העניינים ידידינו המדקדקים  
אוריאל פרנק יעקב לויפר ואליהוא שנון, ועוד רבים מהקוראים לעתים מזומנים.  
היו שעזרו וגם מוכנים להושיט עזרה בציון מקורות והמצאתם (מה שנקרא לפנימים 'הנגשה' –  
מלה מיותרת לענ"ד), או בהפעלת כלי חיפוש וכד'.

העתק מפתיחת הגליון הראשון

בס"ד יום ה' לסדר ואהבת לרעך כמוך

כמו שציינו אנו עומדים בסיוע הקוראים ובשיתופם בהפקת עלון פרשת השבוע דקדוקי.

<sup>26</sup> עלי להודות בזה לידידנו אורי טאניס נר"ו שחלק גדול מההערות הן שלו ובעריכתו.

המטרה ללבן נושאים דקדוקיים מהפרשה מהתורה וממפרשיה. לא מדובר כאן בעבודה "מקצועית". מדובר ביוזמה של אנשים רגילים שאוהבים את התורה גם מהחלק הדקדוקי שלה, ששבעו הכרזות מהמין ומהנוסח: "זה דקדוק", דילוג באורים דקדוקיים במפרשי התורה ובעיקר ברש"י. בנקודה זו אציין שלעניות דעתי רוב ככל הבאורים הדקדוקיים ברש"י אינם מצריכים ידע דקדוקי מוקדם. רש"י פונה אל ההגיון הישר של הקורא. אם יש צורך להזכיר איזה כלל – רש"י מביאו במקום. לפעמים מציינים: זה צריך לשאול "בעל דקדוק", בעוד שקרוב הדבר בפיו ובלבבך. אני זוכר ששוחחתי והסברתי ענין דקדוקי לתלמיד חכמים בשכונת מגורי, והוא אמר: "ידעתי שדקדוק הוא קשה, אבל כשאני מדבר עמך הדברים נראים ברורים".

תבואנה גם הערות על קריאה נכונה יוצאים מן הכלל וכד'. אציין גם שהעבודה הזו נעשית בשעות "פנאי" מעטות משהו כמו בין גברא לגברא. עתה המגמה היא לרכז הערות דקדוקיות מפרשת השבוע, וגם שאלות למי שרוצה להבהיר לו ולאחרים, המגמה היא לנסות לשלוח את כל החומר הנאסף כל יום חמישי, מצפים מהציבור להגיב להסכים או לחלוק על המתפרסם, וכבר הורה לנו ר' יוחנן (בבא מציעא פד א) שעל ידי קושיות ותירוצים "ממילא רווחא שמעתא". עתה עלינו להתפלל: ויהי נועם ה'א עלינו... וכל מעשה ידינו כוננהו. אנו מצפים להערות והצעות לשיפורים.

וזה תַּחֲלֵנוּ לעשות ויהי רצון שלא יבצר ממנו כל אשר יזמנו לעשות. עד כאן ממה שנכתב אז.

דקדוקי קריאה והדרכת הקורא בפרשת בראשית, בהפטרה ובראשון של פרשת נח

|  |
|--|
| וַיְהִי – בין אם יש געיה בין אם אין <sup>27</sup> היר"ד בשוא נח  |
| א ג יְהִי אֹר: המילים אינן מוקפות  |
| א ה קָרָא לִילָה: טעם נסוג אחור לקר"ף  |
| א ו לַמִּים: הלמ"ד קמוצה   |
| א ז מַעַל לָרָקִיעַ: להיזהר מהבלעת אות   |
| א ט וַיְהִי-כֵן: תיבה בודדת בתחום הסילוק (סוף פסוק), מוטעמת בטעם סוף פסוק בלבד. אין טעם טיפחא בתיבה וַיְהִי, כן הדבר גם בהמשך הפרק   |
| א י יָמִים: היר"ד בפתח ולכן המ"ם אחריה בדגש חזק, רבים של 'ים'. כן הדבר גם בהמשך פס' כב   |
| א יא תַּדְשֵׂא: געיה בת"ו והדל"ת בשווא נח. דְּשֵׂא: הדל"ת ברביע ולא בזקף. עֲשֵׂה פָרִי: טעם נסוג אחור לע"ן, וכן בהמשך הפסוק עֲשֵׂה-פָרִי, יש להעמיד קלות את קריאת הע"ן מפני געיה. בשני המקרים דגש חזק בפ"א הראשון אתי מרחיק, והשני מדין דחיק |
| א יח וַלְהַבְדִּיל: געיה בשורק והלמ"ד בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מהדפוסים <sup>28</sup>   |
| א כב וַיִּבְרָךְ: במלעיל וכן הדבר בכל המקרא  |

<sup>27</sup> בעניין הגעיה במילה זו מתי היא מופיעה, עיין בסוף התנ"ך של ברויאר מוסד הרב קוק עמ' תז סעיף ט, וביתר אריכות בספר טעמי המקרא עמ' 183.

<sup>28</sup> החטף פתח המופיע בכמה דפוסים אינו אלא להורות על הנעת השווא ולא על קריאת החטף עצמו

א כד וְחִיתוֹ-אֶרֶץ: געיה בחי"ת

א כט לֹא-כָלָה: האל"ף בקמץ קטן והכ"ף אחריה בשווא נח, כן הדבר גם בפס' הבא

א לא יוֹם הַשְּׁשִׁי: היחיד מבין ששת ימי הבריאה בה"א הידיעה

ב א וַיְכַלּוּ: היר"ד בשווא נח<sup>29</sup> והמילה במלרע<sup>30</sup>

ב ג שָׁבַת: לשון עבר, השי"ן קמוצה והבי"ת אחריה רפויה

ב ד בַּהֲבִירָאִם: הר"ש בשווא נע, לא: בַּהֲבִירָם וכן לקמן ה ג

ב ז וַיִּצְרָ: במלעיל, נכון הדבר גם בהמשך פס' יט. וַיִּפְחַ: במלרע

ב ח גֵן-בְּעֶדֶן: גֵן- במקף ולא במרכא

ב יב וַיִּהְיֶה: געיה תחת השורק והזי"ן בשווא נע

ב טו לְעֵבְדָהּ וּלְשִׁמְרָהּ: העי"ן והשי"ן בקמץ קטן הה"א בשתיהן במפיק.

ב יז אֶכְלֶנָה: הכ"ף בקמץ קטן

ב יח אֶעֱשֶׂה-לָּו: העמדה קלה באל"ף למנוע הבלעת העי"ן בחטופה, בלמ"ד דגש חזק מדין דחיק

ב יט מֵה-יִקְרָא-לָּו: להיזהר מהבלעת היר"ד. לא מֵאִיקְרָא. היר"ד דגושה

בר' ב כא לֹא-מֵצָא עֵצָר: אין טעם נסוג אחור למ"ם

ב כב וַיִּבֶן: במלעיל. אֶת-הַצֵּלָע: במלרע

ב כג לְזֹאת יִקְרָא: יש להקפיד על הפרדת התיבות שלא יישמע שהת"ו שבסוף התיבה הראשונה

עומדת בראש התיבה השנייה. לְקַחְהָ-זֹאת: העמדה קלה בלמ"ד מפני הגעיה ובשורק, הקר"ף אחריה בשווא נע על אף שהרבה דפוסים ניקדוה בחטף קמץ<sup>31</sup>, דגש חזק בזי"ן מדין דחיק

ב כד יַעֲזֹב-אִישׁ: העמדה קלה ביר"ד למנוע הבלעת העי"ן החטופה והזי"ן בקמץ קטן

ב כה עֲרוּמִים: דגש חזק במ"ם על אף שהר"ש לפניה בשורק

ג ג פֶּן-תִּמְתְּנוּ: תיבה יחידה בתחום הסילוק (ס"פ) ומוטעמת בטעם זה בלבד; אין טיפחא במילה הראשונה

ג ה אֶכְלֶכֶם: הכ"ף בקמץ קטן. וְהִיִּיתֶם: הה"א בשווא נח ואחריה יו"ד בחירק מלא. כָּאֱלֹהִים: האל"ף אינה נשמעת, כאילו כתוב, 'כָּלוֹהִים'

ג ו גַּם-לְאִישָׁהּ: מפיק בה"א, קריאה ללא מפיק יש בה כדי לשבש את משמעות הכתוב

ג יא אֶכְלֶ-מִּמֶּנּוּ: הכ"ף בקמץ קטן

ג יב נִתְּנָה-לִּי: געיה בנר"ן הראשונה ודגש חזק בלמ"ד מדין דחיק

ג יג הַשִּׂיָּאֲנִי: שי"ן ימנית

ג טז עֲצֹבוּנָד: הצד"י דגושה והשווא נע. יִמְשָׁל-בָּד: השי"ן בקמץ קטן

ג יז כִּי-שָׁמַעְתָּ: במקף ולא במונח

<sup>29</sup> וכן בהמשך קידוש ליל שבת: וַיְכַלּוּ. וַיִּבְרְדוּ. וַיִּקְדְּשׁוּ

<sup>30</sup> משום מה בקידוש ובתפילה אפשר לשמוע קוראים אותה מלעיל

<sup>31</sup> מי שיקרא את הק' כמו חולם ואת הקמץ בח' כמו פתח – טועה!



ג יט תֹאכַל לָחֶם<sup>32</sup> טעם נסוג אחור לת"ו. כִּי-עֲפָר אֶתָּה: תיבת אֶתָּה במלעיל והאל"ף בפתח ואין טעם נסוג אחור בתיבת עֲפָר

ג כא כַּתְנוֹת: הכ"ף בקמץ קטן

ד ב רַעָה צֹאן: טעם נסוג אחור לר"ש

ד ז תִּמְשָׁל-בֹּ: השי"ן בקמץ קטן

ד יא וְעַתָּה אֲרוּר אֶתָּה: הראשון בעי"ן ובמלרע, השני באל"ף ובמלעיל

ד טו כָּל-הֶרֶג קֵין: אין טעם נסוג אחור

ד טז וַיֵּצֵא קֵין: טעם נסוג אחור ליר"ד

ד יז בָּנָה עֵיר: טעם נסוג אחור לבי"ת. כְּשֵׁם בְּנוֹ חֲנוּךְ: טעם טפחא בתיבת כְּשֵׁם

ד יח לְחֲנוּךְ: הלמ"ד בפתח

ד יט וַיִּקַּח-לֹו: געיה ביר"ד

ד כב אֶת-תּוֹבֵל קֵין: טעם נסוג אחור לת"ו השנייה

ד כג הַאֲזָנָה: האל"ף בשווא נח

ה כט זָה: שני טעמים באותה תיבה, יש לקרוא קודם את הגרשיים ואחריו את התלישא. אַרְרָה: רי"ש ראשונה בשווא נע

ה לב אֶת-שֵׁם אֶת-חָם וְאֶת-יֶפֶת: טעם טפחא על תיבת אֶת-שֵׁם

ו ג בְּשֵׁנָם: הגימ"ל פתוחה<sup>33</sup>

ו ט מִצָּא חֵן: טעם נסוג אחור למ"ם

הפטרות בראשית ישעיהו מב ה – מג י:

מב ה הָאֵל | יִי: אין כאן מונח לגרמיה אלא פסק לפני רביע<sup>34</sup>

מב ה רָקַע: במלרע

מב ו וַאֲצָרָךְ: קמץ קטן בצד"י, והרי"ש בשווא נח

מב ז לִפְקֹחַ עֵינַיִם עוֹרוֹת: טעם טפחא בתיבת לִפְקֹחַ. עוֹרוֹת: הוי"ו רפויה בשווא נח. יִשְׁבִּי חֶשֶׁד: טעם נסוג אחור ליר"ד הראשונה, עם זאת השי"ן בשווא נע

מב יא יִשְׁבִּי סֹלֶעַ: טעם נסוג אחור ליר"ד הראשונה עם זאת השי"ן בשווא נע

מב יד אֲשֶׁם: שי"ן ימנית דגושה מנוקדת בחולם חסר

מב טז וּמַעֲקָשִׁים: העמדה קלה במ"ם למנוע הבלעת העי"ן החטופה

מב יח וְהַעוֹרִים הֵה"א בפתח

<sup>32</sup> רבים משתבשים בציטוט הפסוק ואומרים לָחֶם

<sup>33</sup> מי שקורא בקמץ – קורא מילה משוללת הבנה

<sup>34</sup> במקומות אחרים במקרא שיש בהם פסק לפני רביע – הרי לדעת ר"מ ברויאר הוא טעם מונח לגרמיה



מב כא וַיֹּאדִיר: האל"ף בשווא נח

מב כב וּבִבְתִי: בִּית ראשונה בשווא נח על אף הקושי. הַחֲבָאוּ: הה"א בקמץ קטן. הָשֵׁב: שי"ן פתוחה

מב כד לְבָזִים: זי"ן ראשונה בשווא נע

מב כה וּתְלַהֲטֶהוּ: העמדה קלה בלמ"ד למנוע הבלעת הה"א החטופה

מג א וְעֵתָהּ: בגרשיים לא ברביעי. בְּרֹאֲךָ: הר"ש בפתח לא בשוא<sup>35</sup>

מג ב לִי-אֶתָּה: במלעיל

מג ג כִּפְרֹךְ: כ"ף רפויה ובקמץ קטן

מג ה אֶקְבֹּצֶךָ: כ"ף סופית דגושה

מג ט וַיֹּאסְפוּ: וא"ו החיבור בשווא נע, כן הדבר גם בהמשך הפסוק וַיִּצְדָּקוּ וַיִּשְׁמְעוּ וַיֹּאמְרוּ

מג י לֹא-נֹצֵר אֵל: טעם נסוג אחור לנר"ן

**ראשון של פרשת נח:**

ו ט הִתְהַלֵּךְ-נֹחַ: געיה בה"א הראשונה

ו יג וְהִנְנִי: נר"ן ראשונה בשווא נח על אף הקושי וכן בפס' יז

ו טז אִמָּה: האל"ף בפתח והמ"ם אחריה בדגש חזק<sup>36</sup>. תַּחֲתֵימָם: הת"ו השנייה בחירק חסר ואחריה יו"ד, מנוקדת אף היא בחירק<sup>37</sup> ובדגש חזק. דומה הדבר בתיבה הבאה שְׁנַיִם

ו יז רֹחַ חַיִּים: יש להקפיד על הפרדת התיבות

ו יח וְהִקְמַתִי ... וּבָאתִי: שתיהן מלרע עקב וי"ו ההיפוך לעתיד

ו כ שְׁנַיִם מִכָּל יָבֹאוּ אֱלֹדִי לְהַחֲיוֹת: ישנם קוראים המבלבלים מקרא זה לבין קודמו שְׁנַיִם מִכָּל תְּבִיאָה אֶל-הַתֵּבָה לְהַחֲיֹת אֹתָם ומוסיפים אחריו את התיבה 'איתך' הבאה בקטע הראשון בלבד

ו כא לֹא-כָלָה: האל"ף בקמץ קטן

ד כא לִטֵּשׁ כָּל-חַרֶּשׁ נְחָשֶׁת וּבְרִיָּה לְמַה מַּפְרִידִים הַטַּעֲמִים בֵּין הַנְּחוּשֶׁת וְהַבְּרִזִּל? בספר תורת הטעמים של ידידנו הרב אברהם וייסבלום נר"ו יש פרק הנקרא תוספת דיבור. לפעמים הטיפחא המפסיק האחרון לפני אס"ף (אתנח וסוף פסוק) חוצה במקום 'טפל' ונראה שמפסיק משנה מפסיק יותר ממנו. או סתם לא מובן למה להפסיק שם. וישא משלו ויאמר.

<sup>35</sup> לא ייתכן שוא נע לפני שוא או חטף

<sup>36</sup> כן הדבר בכל המקרא, בשונה מאָמה במשמעות של שפחה, עיין רש"י שמות ב ה

<sup>37</sup> החירק ביו"ד הוא חירק מלא תנועה גדולה. כתיב מלא וחסר מקראי אינו קובע את המבנה הדקדוקי

דרך פיסוק מיוחדת זו, מאירה הרבה פסוקים באור בהיר, ומונעת טעות, לדוגמא: תַּפֶּשׁ כְּנֹר, וְעֹגֵב (בראשית ד, כא), זִכַּת חֶלֶב, וְדָבֶשׁ (שמות ג, ח), בְּעֶמֶד אֵשׁ, וְעֵנָן (שם יד, כד), וְנָדָר אֱלֹמֶנָה, וְגִרוּשָׁה (במדבר ל, י) – לולא פיסוק הטעמים היתה אפשרות לפרש, שיוכל היה אֵבִי הָאֱמָנִים המנגנים על כינור ועוגב כאחד... ושהארץ תזוב משקה המעורב מחלב ודבש... ושהשי"ת השקיף אל מחנה מצרים בעמוד אחד שמעורב בו אש וענן... ודווקא נדר של אשה שהיא אלמנה וגרושה כאחד – יקום עליה...

**ובאן** מגיע הפיסוק באופן של תוספת דבור ונותן את המשמעות הנכונה: תַּפֶּשׁ כְּנֹר, וְ[תַפֶּשׁ] עֹגֵב – שני סוגי אנשים יש כאן, תופשי כינור ותופשי עוגב! זִכַּת חֶלֶב, וְ[זִכַּת] דָּבֶשׁ – הארץ תזוב חלב מן הבהמות, ותזוב דבש מפרי העץ! בְּעֶמֶד אֵשׁ, וְ[בְעֶמֶד] עֵנָן – השי"ת השקיף בשני עמודים! וְנָדָר אֱלֹמֶנָה, וְ[נָדָר] גִּרוּשָׁה – שני נדרים, נדר אלמנה ונדר גרושה! הנוסח ומקורותיו. מוסד הרב קוק החל בתחילת שמות התש"ל (לפני כ-35 שנה) במפעל 'דעת מקרא'. קביעת נוסח המקרא כתיב ניקוד וטעמים<sup>38</sup> הוטלה על הרב מרדכי ברויאר ז"ל<sup>39</sup>. הר"מ ברויאר ז"ל הוסיף גם הסברים וסקירת מקורות וחילופי דעות בכתיבים ניקודים והטעמות. נמשיך בזה את רשימותיו לפרשת בראשית שלא הספקנו אשתקד שנת עז.

ג יא **אֶל-מִמְנוֹ: ל, מ"ש. אֶל-ד** שוב כבפסוק ה ונציה מציין בחטף-קמץ את הקמץ החטוף (הקטן). מנחת-שי: **אֶל-מִמְנוֹ:** חכ"ף בקמץ לבד, והוא חטוף כי הוא סמוך. [אֶל-מִמְנוֹ]. בקובץ בראשית עז הובאו דברי המנחת-שי על פסוק ה שבהם מאריך על ענין זה.

ג יד **אלהים! לך. אלהים! מ"ש** מנחת-שי: **אלקים:** גלגל בה"א. [אלהים].

ג טז **עֲצֹבוֹךְ: ל, מ"ש. עֲצֹבוֹךְ: ד** מנחת-שי: **עֲצֹבוֹךְ:** חצו"י דגושה. [עֲצֹבוֹךְ]. הדגש בצד"י הוא 'לתפארת הקריאה'. למשל יש זָכְרוֹן (שמות יז, יד ועוד רבים) בנפרד, וברבים או בסמיכות או בהטיה עם כינוי גוף זָכְרוֹן תְּרוּעָה (ויקרא כג, כד) הַזְכָּרוֹת (אסתר ו, א) או זָכְרוֹנֶיךָ (ישעיהו נז, ח) וכד'<sup>40</sup>. יש גם אֵין זָכְרוֹן לְרֹאשֵׁינִים (קהלת א, יא), אבל צורות הסמיכות אינן סמוכות על שולחן צורה זו. לכן צורת בְּעֶצְבוֹן תִּאֲכֹלָה (בפסוק הבא) אינה מחייבת דגש, והדגש כאן הוא לתפארת הקריאה.

<sup>38</sup> בדעת מקרא לא תמיד פיסקו פתוחות וסתומות ע"פ קביעותיו, אבל בתנ"ך ללא פירושים (של מוסד הרב קוק) גם הפתוחות והסתומות נעשות על פיו.  
<sup>39</sup> יש לציין שלמרבית האכזבה יצאו לאור ע"י מוסד הרב קוק ספרים כמו תהלים עם פירוש הרד"ק או חומשים עם פירוש אור החיים עם כתיבים וניקודים שגויים בניגוד להכרעת הר"מ ברויאר, וכדי בזיון.  
<sup>40</sup> ע"י סידור אזור אליהו ב'אבינו מלכנו'. בנוסח למעלה הוא גורס בְּזָכְרוֹן, בהערה הוא מעיר שכן הוא בחלק מסידורים ישנים, ובאחרים בְּזָכְרוֹן בשוא. ולפי ר' שבתי סופר הכוונה לצורת נפרד ושתי הצורות נכונות. ולא כמו שהבינו ר' עזריאל ור' אליהו מוילנא (אב ובנו שערכו סידור ונשתדלו לדייק בו, סידורם נדפס בשנת תעג) שהבינו שבאבינו מלכנו הוא בצורת סמיכות ולכן נקדו בשוא. ע"כ מסידור אזור אליהו (לא העתקה).

וכן פירש ראב"ע (שיטה אחרת דקדוק): ונדגש צד"י עֶצְבוֹנָה לדבר בה צחות כצד"י וְלֹא יִכְלֶה עוֹד תְּצַפִּינוּ (שמות ב, ג), וקו"ף אֶס וְקָרָךְ עוֹן (שמואל א, כח, י); לכן השמטת הדגש בונציה (אם אינה טעות דפוס) אינה שגיאה לשונית.

ג יז פִּי: ל. פִּי: ד הקפה או טעם; תאכלנה: – תאכלנה: לד, מ"ש? בהערה 4 מפנה ר"מ ברויאר ז"ל לדברי המנחת-שי שהוא מרבה להזכיר, להפניה לראש פרשת לך-לך. בעצבון תאכלנה: חכ"ף בשוא לבדו לקריאת <sup>לז</sup>בן נפתלי, ולקריאת בן אשר שאנו סומכי עליה בחטף פתח. וכן כתב בעל <sup>לז</sup>לזית חן בפ"ח בביאור החטפים. ועיין <sup>לט</sup>מה שכתבתי בריש פ' לך לך, על מְבַרְכֶיךָ, וביחזקאל ס"י ד'.<sup>21</sup> [תאכלנה]. לפי קו זה ניקד כאן ר"מ ברויאר בשוא ללא אסמכתא מונציה או כ"י.

מאורות נתן עדות על נוסח כא"צ. כִּי שְׁמַעְתָּ מוֹנֵת, [תשובה:] א"כ [=אינו כן] אלא במקף תאכלנה ח"פ כן

ג יט אָתָּה: ל, מ"ש, מ"ג-קמ תה' ב ז. אָתָּה: ד מנחת-שי: כִּי עַפְרָאֵתָה: הזקף באל"ף, כי הוא מלעיל, והוא הראשון שנמסר <sup>מח</sup>במסר' גדולח בסימן אתה דבטעם מלעיל. [אָתָּה].<sup>23</sup> בקובץ על קוהלת וקריאות סוכות עח הובא מהספר כתר ארם צובה והנוסח המקובל על המסורה של אָתָּה בניקוד פתח באל"ף ומלעיל. גם במאורות נתן יש עדות על הטעם מלעיל.

ד ד ומחלבהן: ל, מ"ש. ומחלבהן: ד מנחת-שי: ומחלבהן:<sup>24</sup> הבי"ת רפה. [ומחלבהן? ומחלבהן?]. עיין הערת ד"ר בצר ז"ל בשולים. נוסח ונציה מנוגד לדקדוק. צורת הדגש נכונה רק בהטיית לשון יחיד. חֶלְבּוֹ (ויקרא ג, ט ועוד) חֶלְבִי (ויקרא ג, ה ועוד). אולי הניקוד נובע מחסרון היו"ד ומחלבהן(י)הן שנדמה לו לצורה ומחלבהן שהיא נכונה דקדוקית ויש מקומות גורסים כן (אע"פ שגם גרסה זו דחויה לחלוטין).

ד יג מִנְשָׂא: לד, מ"ש?, מ"ק-ד. מִנְשָׂא: רמ"ה, מ"ש?

<sup>לז</sup> בן נפתלי... בן אשר: חילופים – ד.  
<sup>לח</sup> לזית חן: שער שני פרק ח, כח ע"א ('בחטף פתח').  
<sup>לט</sup> מה שכתבתי: מ"ש בר' יב ג ('ואברכה מברכך'); יח' ד ט ('ותשעים יום תאכלנו').  
<sup>21</sup> במקומות אלו עוסק נורצי בעניין סימון חטף פתח באות לא גרונית. מדבריו בבר' יב ג עולה שהוא נוטה לדרך הסימון של שווא לבד. אולם נראה שיש מקומות שבהם לא נהג כך, אולי בהשפעת בני-סמכא גדולים כגון בן אשר. ראה גם דבריו בעניין ניקוד הקו"ף בתיבות הקהתי /הקהתים, במבוא, עמ' 43, וכן דברי נורצי על 'ושקה לי' (בר' כז כו).  
<sup>מח</sup> במסר' גדולח: מ"ס – ד את 45.  
<sup>23</sup> הערת המסורה מתייחסת להיקרויות של 'אָתָּה' המלעיליות שחן בזקף (ובפתח), ולא למקרים של 'אָתָּה' המטועמים [מעניין השימוש של ד"ר בצר ז"ל במפעל או מפעל על טעמים] בסילוק או באתגח, והם קמוצים.  
<sup>24</sup> גוף ההערה, 'הבי"ת רפה', מקורו בא"ת, והוא בא להוציא מנוסח ד (ומחלבהן). ניקוד הדיבור-המתחיל בבי"ת שוואה ורפה (וכך גם לפי ל), אינו מוצא לו מקור. נראה שנוצרי המיר (בטעות) צירי בשווא. מצד שני, העובדה שנמצאים כתבי-יד שבהם הבי"ת שוואה (ודגושה), ראה למשל גינצבורג, תנ"ך, אינה מאפשרת לקבוע בוודאות שנוסחו של נורצי כאן הוא פרי טעות.

מנחת-שי: **מְנוּשָׂא**: רבו הדעות בזאת המלה. בקרית ספר לגאון <sup>טז</sup>המאירי ובס' שמון ששון כתו' שהוא חסר, וכן נמצא במקצת ספרי' ישנני, וגם בשם ס' עזרא ובשם ירושלמי, אבל בחללי הוא מל', ומסור עליו ל' ומל'. וכן הוא בספרי ספרד. וכן כתב <sup>יז</sup>הרמ"ה ז"ל, מנושא מל' וי"ו ואל"ף כתי'. וכת' א"ת שיזה עיקר. [מנושא].

מגליון בראשית סז **נְדוּלָּה עֲוֹנֵי מְנוּשָׂא**: במילה מנושא יש מחלוקת כתיב. בספר 'נוסח המקרא בכתר ירושלים' מביא ר"מ ברויאר את הדעות לשני הצדדים. **ללא ו: בן אשר** (כתר ארם צובא בעדות אבן ספיר); לנינגרד; דפוס ונציה; דעה במנחת שי. וכן משמעות המסורה של ונציה. עם ו: דעת הרמ"ה; והמנחת שי. בספרי תימן כתוב ללא ו' ובספרי ספרד ואשכנז עם ו'.

ה ה ויהיו: ל, מ"ש. ויהיו: ד

מנחת-שי: **ויהיו כל ימי אדם**: ברוב הספרי' בשני גרישין. [ויהיו].  
ההבדל מבחינת פיסוק הטעמים בקטע הזה  
(**וַיְהִי כָּל־יְמֵי אָדָם אֲשֶׁר־חָיָה**) (**וַיְהִי כָּל־יְמֵי אָדָם**) [אֲשֶׁר־חָיָה]

ה כה ושמונים: ל, מ"ש, מ"ג-לד שופ' ג ל. ושמונים: ד, מ"ק-ד' הערה 5  
מ"ק זו היתה ראויה להימסר לפסוק כו.

מנחת-שי: **שבע ושמנים**: בדפוס קדמו' ובספרי' כ"י חס' וא"ו, וכ"כ א"ת. וכן נראה מהעתק של הללי, שכתב שְׁתֵּים וּשְׁמוֹנִים (בראשית ה, כו) דמתושלח מלא, ש"מ שהראשון חסר. ובמסרה אחריתי נמי כ"י נמסר ו' שמונים מלא'י בכל המקרא, וסי' <sup>טז</sup>תניינא דמתושלח, והאחר' הם בנביאי' וכתובים, כמו שכתו' <sup>טז</sup>במסורת הדפוס כאן, ושופט' ג'. והא לך גם לשון <sup>יז</sup>הרמ"ה ז"ל, שמונים אחד לחוד באוריית' מל' וי"ו, וסי' <sup>יח</sup>תלתא פסוקים בשני דמתושלח זלמן, מצינא הוא מלא, וסי' ויחי מתושלח אחרי הולידו את למך שתים ושמנים מל' וי"ו ומל' יו"ד כתי', וכל שאר' כולחו' חסרי' וי"ו וכולחו' מלא'י יו"ד, ע"כ. <sup>יט</sup>ובמקרא גדולח, ושמנים קדמא' דמתושלח כתי' מל' וי"ו. וגם נמס' עליו ו' מל', והם שתי טעיות. [ושמונים].

ה כו ושמונים: ל, מ"ש כה, מ"ג-לד שופ' ג ל. ושמונים: ד, מ"ק-ד' כה'  
מנחת-שי והערה 5 הובאו בפסוק הקודם.

ה כט ז"ה: ד. ז"ה: ל; ומעצבון: ל, מ"ש. ומעצבון: ד, ארה: ל. ארה: ד

הקורא צריך להטעים את הגרשיים לפני התלישא. אבל המנהג לסמן תלישא בתחילת המלה. לנינגרד חורג כאן ממנהג זה. נוסח כא"צ כנראה אינו מוכרע, התשובה שם על תרי טעמי, אבל לא על הסדר. ז"ה תרי טעמי כן  
מנחת-שי: **ומעצבון**: הצד"י דגושה. [ומעצבון]. השווה לג יז

<sup>טז</sup>המאירי: בראשית פרשה יב, כו ע"ב.

<sup>יז</sup>הרמ"ה: נשי"א.

<sup>טז</sup>תניינא דמתושלח: בר' ה כו.

<sup>טז</sup>במסורת הדפוס: מ"ג - ד בר' ה כו; מ"ג - ד שופ' ג ל.

<sup>יז</sup>הרמ"ה: שמו"ן.

<sup>יח</sup>תלתא פסוקים: בר' ה פס' כה, כו, כח.

<sup>יט</sup>ובמקרא גדולח: ד ומ"ק - ד על אתר.

אַרְרָהּ מִסְתַּבֵּר שֶׁבְּכֹא"צ בַּחֲטָף-פֶּתַח.

ה לא מאות: ל, מ"ש, מ"ג-לד ה.ד. מאת: ד, מ"ק-ד<sup>6</sup> הערה

מ"ק זו היתה ראוייה להימסר לפסוק ל.

מנחת-שי: **ושבע מאות:** מלא, וכן נראה מהעתק של הללי שכתב, <sup>כא</sup> וחמש מאת דלמך חסר, שי"מ שיהאחר דלמך מלא. וטעה <sup>כב</sup> חמדפים למסור על זה ג' חס', שחג' חסרי' הם <sup>כג</sup> שמנה מאת דאדם, וחמש מאת דלמך, <sup>כד</sup> ארץ ארבע מאת שקל כסף דעפרון. וכן כתב בעל <sup>כה</sup> מנחת כהן. וכך הם כולם בהללי. והכי נמס' <sup>כו</sup> במ"ג בלישנא אחרינא, מאת ג' חסרי' וסי' אחרי <sup>כז</sup> הולידו את שת, אחרי <sup>כח</sup> הולידו את נח, ארץ ארבע מאת שקל. גם <sup>כט</sup> הרמ"ה ז"ל הביאם כן, וכתב לבסוף ושאר אורית' כל לישנ' דמאות מל' וי"ז כתי', ע"כ. וסימן אחר נמס' <sup>לא</sup> במ"ג ריש סדר במדבר. ועיין <sup>לב</sup> מה שהגהתי שם. [מאות].

ו ג **בשגם: ל. בשגם: ד** גרסת ונציה תמוהה ובלתי אפשרית, ואין זה משנה אם זו סתם טעות דפוס, או נוסח משונה. יש להצטער על העיקשות של כמה חומשים הממשיכים ניקוד זה, וכמה קוראים הממשיכים לקרוא בקמץ. הם קוראים מלה חסרת משמעות, וחבל. גרסה זו מנוגדת לכתר ארם צובה בעדות מאורות נתן. **בשגם** כולו פתח **כן**.

הפטרת בראשית

ישעי' מב ט **אשמיע: אקד. אשמיע: ל** לנינגרד שכח את הפתח הגנובה. אין זו שכחה, כיון שאין הברה ממש בעי"ן המנקד לא הקפיד בכל מקום.

טז **מחשך: אלק, מ"ג-ד. מחשך: ד** נטיית ונציה להחליף קמץ בפתח.

ז **פקוח: אל, מ"ש?, מ"ק-ש. פקח: קד** מנחת שי: פקח - במקצת ספרים פקוח מלא וא"ו:

כג **יקשב: אלק, מ"ש?, מ"ק-אלק. יקשב: ד, לבזים: לד. לבזים<sup>12</sup>: א** מנחת שי: הלוא יי מלא וא"ו בספרים מדוייקים וכן ראוי ע"פ המסורת שאין זה מן ז' חסרים בסיפרא וסימנהון בסימן י':

<sup>כא</sup> וחמש מאת דלמך: בר' ה ל.

<sup>כב</sup> חמדפים: ד ומ"ק - ד על אתר.

<sup>כג</sup> שמנה מאת דאדם: בר' ה ד.

<sup>כד</sup> ארץ ארבע מאת: בר' כג טז.

<sup>כה</sup> מנחת כהן: בר' ה ד.

<sup>כו</sup> במ"ג: מ"ג - ד בר' ה ד.

<sup>כז</sup> הולידו את שת: בר' ה ד.

<sup>כח</sup> הולידו את נח: בר' ה ל.

<sup>כט</sup> הרמ"ה: מא"ה.

<sup>לא</sup> במ"ג ריש סדר במדבר: מ"ג - ד במ' א כג.

<sup>לב</sup> מה שהגהתי: מ"ש במ' א כג ('מאות').

על החטף, הערתו הקבועה של ר"מ ברויאר על חטף בלא-גרונית שאינו רצוי.

מג א ועתה: אלק. ועתה: ד ההשוואה בין הטעמים ראה לעיל בראשית ה ה. אלא שכאן הטעמת הגרשיים היא הנכונה.

ב אפר: אל, ב"א. אפר: ב"נ

פן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: [eliyahule@gmail.com](mailto:eliyahule@gmail.com)

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע ונשמר באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&p=272195#p272195&t=10317>

אם אתה מתעניין

בהגטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בתנאים)

לקבלת דוא"ל בעניינים לשוניים

כתובת: [franklashon@gmail.com](mailto:franklashon@gmail.com)

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותרים ☺